

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Klavír

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Specifické poruchy učení dětí při vyučování ve hře
na klavír**

Noemi Masnicová

Vedoucí práce: prof. MgA. František Malý

Oponent práce: doc. Boris Krajný

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2022

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Piano

MASTER 'S THESIS

**Specific disorders of children during playing the
piano**

Noemi Masnicová

Thesis Supervisor: prof. MgA. František Malý

Thesis Opponent: doc. Boris Krajný

Date of thesis defense:

Academic title granted: MgA.

Prague, 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

Specifické poruchy učení dětí při vyučování ve hře na klavír

Vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá specifickými poruchami dětí při hře na klavír. První část je zaměřena na druhy specifických poruch. Druhá část se zabývá klavírní praxí a třetí část je zaměřena na konkrétní poruchu, a to na zrakové vady.

Klíčová slova:

Poruchy učení, praxe, klavír, muzikoterapie, motorické nedostatky, syndromy, zrakové vady

Abstact

The master's thesis deals with specific disorders children's disorders during playing the piano. The first part is about various kinds of specific disorders. The second part is focused on practicing the piano and the third part centralizes on specific disorders, precisely visual defects.

Key words:

Specific diseases, practising, piano, music therapy, movement deficiencies, syndromes, psychology, visual defects

Obsah

Úvod	9
1. Specifické poruchy učení a její druhy	10
1.1 Dyslexie	10
1.1.1 Význam slova dyslexie	10
1.1.2 Druhy dyslexie	11
1.1.3 Pomůcky pro zlepšení dyslexie	11
1.1.4 Hudební praxe – dyslexie ve hře na klavír	12
1.2 Dyskalkulie	13
1.2.1 Praktognostická vývojová dyskalkulie	13
1.2.1 Verbální dyskalkulie	14
1.2.2 Lexická dyskalkulie	14
1.2.3 Grafická dyskalkulie	14
1.2.4 Operacionální dyskalkulie	14
1.2.5 Pomůcky pro zlepšení dyskalkulie	14
1.2.6 Hudební praxe: dyskalkulie ve hře na klavír	15
1.2.7 Rytmus	15
1.3 Dysgrafie	16
1.3.1 Pomůcky pro zlepšení dysgrafie	17
1.3.2 Hudební praxe: dysgrafie ve hře na klavír	17
1.4 Dysortografie	18
1.4.1 Pomůcky pro zlepšení dysortografie	18
1.4.2 Hudební praxe: dysortografie ve hře na klavír	19
1.5 Dismúzie	20
1.6 Dyspraxie	21
1.6.1 Hudební praxe: dyspraxie ve hře na klavír	21
1.7 Dysfázie	21

1.8	ADHD	22
1.8.1	Hudební praxe: ADHD ve hře na klavír	22
1.9	Amúzie	23
1.10	Parakusie	23
1.11	Autismus	24
1.11.1	Hra na klavír a autismus	24
1.11.2	Raný Autismus	25
1.11.3	Atypický autismus	26
1.11.4	Aspergerův syndrom	26
1.11.5	Rettův syndrom	28
1.12	Dezintegrační porucha – infantilní demence	30
2	Muzikoterapie	31
2.1	Pedagog jako muzikoterapeut	31
3	Hra na klavír pro leváky	33
3.1	Metody Reuvena Feursteina	35
3.1.1	Učební oblasti a jejich rozvoj	35
4	Paměť	37
4.1	Hudební praxe	37
5	Empatie	39
5.1	Definice empatie	39
5.2	Empatická perspektiva	39
6	Žáci se zrakovým postižením	41
6.1	Hudební praxe zrakově postižených ve hře na klavír	41
6.2	Zrakové vady	43
6.3	Vrozené zrakové vady	44
6.4	Poruchy barvocitu	44
6.5	Refrakční vady	45
6.5.1	Akomodace	46

6.5.2 Astigmatismus	46
6.6 Motorické nedostatky	47
6.7 Spolupráce rodičů	48
7. Psychické bloky	50
7.1 Psychické deprivace	50
7.2 Základní psychické potřeby	50
7.3 Hudební praxe	51
8. Seznam příloh	53
Závěr	55
Použitá literatura a prameny	56

Úvod

Na úvod bych ráda objasnila, proč jsem si vybrala pro tuto diplomovou práci zrovna téma Specifické poruchy učení dětí při vyučování ve hře na klavír. Vycházela jsem z vlastních zkušeností, které souvisí rovněž se specifickými poruchami učení. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla o tom napsat, jelikož mě problematika specifických poruch samotnou zajímá, ale především bych ráda pomohla a předala tak vlastní postřehy dětem, které mají podobné nedostatky při hře na klavír.

Na začátku se věnuji obecně poruchám a jejím druhům. Druhá část je zaměřena především na praktickou stránku. Snažím se vystihnout danou problematiku dětí a věnovat se detailně poruchám. Vycházím především z vlastních zkušeností, které mi napomáhají pochopit a porozumět těmto poruchám. Proto bych ráda své poznatky předala anebo alespoň nastínila možnosti, jak pracovat s takovými dětmi a jakým směrem je vést. Zároveň jsem se totiž s těmito dětmi setkala i v pedagogické praxi, což mi umožnilo další nové poznatky. To znamená, že vycházím z osobních zkušeností a dále čerpám z diplomových prací, které se zabývají podobným tématem. Na základní škole jsem sama bojovala s určitými specifickými poruchami učení, ale díky snaze mé rodiny, a především mě samotné, jsem měla možnost naučit se pracovat s těmito specifickými problémy.

V poslední části se zaměřuji na konkrétní vadu a to zrakovou. Důvodem byl zájem dozvědět se více o této vadě ve spojitosti s hrou na klavír. V dnešní době není nevidomost výjimečnou věcí. Proto jsem se dotazovala i konkrétních osob trpících touto vadou a hledala tak další informace.

Těžiště této práce spočívá v mých osobních zkušenostech a poznacích, které jsem doposud získala, a které jsem nabyla hlubším zkoumáním specifických poruch učení. Cílem mé práce je získat nové informace v problematice specifických poruch učení.

1. Specifické poruchy učení a její druhy

Existuje několik názorových proudů na téma dětí se specifickými poruchami jejich a vzdělávání v kolektivu mezi normálními žáky. Bývá upřednostňována osobní stránka před praktickým pojetím výuky a jejího směřování k lepší efektivitě. V mnoha případech bývají takoví žáci nadhodnocováni a požadavky na ně bývají až poloviční, proti žákům bez jakékoliv poruchy. S tímto tématem se setkáváme i ve výuce klavíru, kdy takový žák se specifickou poruchou učení vyžaduje též specifický přístup.

1.1 Dyslexie

Původ dyslexie se může projevit dědičným způsobem, a to zhruba u čtyřiceti procent dětí. Dyslexie se označuje jako specifická porucha čtení. Tato porucha se může vyvinout dvěma způsoby. Buď vrozenou formou, tzn. biologickou dispozicí anebo během těhotenství či porodu, kdy dojde k malému poškození mozku dítěte.

K tomu napomáhají i špatné vztahy v rodině, nebo prostředí, které je pro dítě jakýmkoliv způsobem nevyhovující. Dyslexii je možné mít i při velkém intelektu. Jde o nejvíce zmiňovanou specifickou poruchu. Jako příklad můžeme uvést jednoho z největších a nejznámějších géníů Alfreda Einsteina, který byl teoretický fyzik a zároveň je označován za největšího vědce 20 století.

1.1.1 Význam slova dyslexie

Slovo dyslexie je odvozeno z řeckého "lexis" což znamená slovní vyjadřování, řeč, jazyk, a předpony "dys" která naznačuje, že něco je nedokonalé, porušené, nepatřičné. Termín poprvé použil v roce 1887 německý oftalmolog dr. Rudolf Berlin.

Hudební a slovní řeč je mezi sebou navzájem propojena. Dětské problémy s řečí či kóktání jsou důsledkem poruchy centrálního nervového systému. Podmínkou je však nalézt původ, do té doby je problém neřešitelný.

1.1.2 Druhy dyslexie

Dyslexie se rozděluje do určitých skupin na základě percepčních deficitů.¹, dyslexii s převahou obtíží v oblasti motorické², na základě integračních obtíží³, s poruchou dynamiky základních psychických procesů⁴, z hlediska verbální a názorové složky intelektu⁵, a z hlediska laterizace mozkových hemisfér⁶.

1.1.3 Pomůcky pro zlepšení dyslexie

Abychom mohli kompenzovat dyslexii jako takovou, můžeme si vyrobit pomůcky jako například papírovou záložku, papírovou kartičku, kde by byla vypsána tiskací a psací písmena, velká a malá, nebo kartičky, které vypadají jako písmena. Klademe důraz na procvičování nejdříve krátkých slov, poté delší texty s obtížnějšími slovy. Dále si můžeme vytvořit hru, ve které se objevují písmena a slabiky a tím si zároveň zdokonalujeme abecedu.⁷ Pro dyslektiky jsou určeny i speciální čítanky. V oblasti motorické dyslexie dbáme na správná cvičení daného problému a zlepšujeme stabilitu.

---

¹ V pravopise se vyskytují chyby způsobené v chybném zachycení slova sluchem, dítě píše slova deformovaná (tředa-středa). Dítě od sebe nerozlišuje správně zvukové stavební prvky řeči, jedná se o slabiky a hlásky fonemicky podobné – měkké a tvrdé slabiky (di, ti, ni/dy, ty, ny), znělé, neznělé hlásky. Dyslektik píše a vyslovuje, jak slyší. V souvislosti s touto formou dyslexie se objevuje artikulační neobratnost a specifické asimilace. - <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

² Problémy se projevují při psaní celkovou neobratností, zdlouhavé psaní zmenšuje pozornost, dítěti unikají chyby v jevech, které umí. Díky narušení očních pohybů je důležitý nácvik čtení pomocí „okénka“, zaznamenáváme také artikulační neobratnost. - <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

³ Výše uvedené funkce jsou u tohoto typu dyslexie v mezích normy, ale nefunguje správně souhra a plynulost při předávání informací mezi sluchovou a zrakovou percepcí. - <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

⁴ Čtení i psaní je zbrklé, povrchní, zaznamenáváme spoustu chyb, které by dítě při kvalitnější sebekontrolě nedělalo. Dítě také selhává v časově omezených úkolech. - <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

⁵ Výrazně nerovnoměrný vývoj verbální a názorové složky. - <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

⁶ Pro kvalitní osvojení čtení a psaní je třeba souhra obou hemisfér. Pravá hemisféra zabezpečuje poznávání tvarů – identifikace písmen. Levá hemisféra umožňuje práci se slabikami, slovy a jejich smyslem. Dyslexie může být zapříčiněna špatnou souhrou obou hemisfér. <https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf>

⁷ JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Dyslexie*. 2., upr. vyd. Praha: D + H, 2008. Metody reedukace specifických poruch učení. ISBN 978-80-903869-7-6.

1.1.4 Hudební praxe – dyslexie ve hře na klavír

Dyslexie je jedna z nejrozšířenějších poruch vůbec. S touto SPU⁸ poruchou se děti setkávají nejčastěji na prvním stupni základních škol nebo uměleckých. Dítě s dyslexií zápasí s pomalým čtením. Dyslektici se už s jazykovými nedostatky narodí.

Ve hře na klavír to je obdobné. Děti s touto poruchou budou pomalé ve čtení z listu. Nedostatky se projevují zejména v neporozumění notového zápisu, což vede k dalšímu zdržování. Žák si špatně pamatuje znaky, jako jsou například ozdoby, dále noty, nebo počty trámců apod. Žáci také zaměňují směr melodie. Všechny SPU poruchy mají podobný pracovní postup, avšak odlišnou problematiku.

S dětskou dyslexií jsem měla možnost se seznámit jako pedagog na základní umělecké škole. Student, kterého jsem vyučovala na klavír, trpěl nejen dyslexií, ale také i dalšími SPU. Tato možnost a zkušenost vyučovat problematičtější dítě s tolika SPU byla pro mne osobně velkou zkouškou trpělivosti. Student byl velmi cílevědomý a projevoval velikou snahu, ale i přes všechno tohle snažení byly hodiny celkově náročné jak po fyzické, tak psychické stránce. Na druhou stranu jsme si navzájem vytvořili do jisté míry přátelský vztah. Student měl zároveň problémy i na základní škole. Měl problém s vyjadřováním a častokrát se zakotával. Nejdříve jsme museli pochopit a seznámit se s danou skladbou, kterou jsme vybrali, aby ji dokázal potom vůbec zahrát. Zaobírali jsme se nejprve s pochopením samotného notového textu. Často chyboval v rytmických pasážích, ale setkávala jsem se i s neschopností přečíst jakékoliv noty. I přes zadávání veškerých domácích úkolů s cílem zlepšit uvedené problémy byly lekce téměř pokaždé totožné. Pokroky z jednotlivých lekcí byly značně malé, snažili jsme se však, aby zvládal alespoň to minimum. Rytmus jsme cvičili především podle říkadél. Nejdříve vytukávali, nebo vytleskávali, avšak i pouhé tleskání bylo pro studenta obtížné. To se opakovalo téměř každou hodinu. Potíže jsem zaznamenala i v postavení ruky a podlamování prstů.

Student pokaždé měl při hře problém s propadlým zápěstím a podlomenými prsty. Když už se vše zlepšilo a student zvládl odstranit tyto problémy, přestala mu zase

---

⁸ = specifické poruchy učení, často se mluví o dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii, dysortografii a jak už název napovídá, jsou poruchy, které se objevují právě při učení.

fungovat motorika. To mě přivádělo k neustálému přemýšlení a úvahám, jakou zvolit cestu, abych ji hru na klavír co nejvíce usnadnila. U takto problémového žáka/žákyně je zapotřebí dostát absolutní trpělivosti a pokory, jelikož ony mají velký zájem o hru klavír a my bychom jim měli jít v tomto ohledu naproti i za předpokladu, že to bude naprosto odlišná i namáhavá práce než s jinými nadanými dětmi.

1.2 Dyskalkulie

Původ dyskalkulie se obvykle projevuje dědičně, nebo v době mezi početím a narozením.

Ladislav Košč v roce 1985 definoval dyskalkulii jako vývojovou poruchu matematických schopností, tato specifická porucha má genetický původ.⁹

Dítě, které má dyskalkulii, má potíže nejen s počítáním jako takovým, avšak překážky řeší například i v matematických úlohách.

Je zaostalé v počítání, což se projevuje zejména pomalým tempem. I samotné výsledky jsou tím pádem často chybné. Ve škole dochází ke stresu, nestíhá porozumět probírané látce a kvůli tomu je jeho prospěch často nevyhovující.

1.2.1 Praktognostická vývojová dyskalkulie

Řeší problémy s rozpoznáním předmětů, tvarů a počtů. Dítě, které je postiženo touto specifickou poruchou zápasí s číslicemi a operačními znaménky. Problém nastává ve chvíli, kdy dítě není schopno porozumět podstatě a významu čísla a vzhledem k tomu není schopné provádět jakoukoliv číselnou operaci. Komplikace má i v geometrii, když musí rozlišit tvary, barvy či velikosti. Dítě není schopno rozpoznat přesné geometrické tvary. Může u něj docházet ke špatné orientaci směru a prostoru. S tím souvisí i nepřesné zařazení grafů a obrazců do prostoru či linky.

---

⁹ ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: Dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 11. Vyd. Praha: Portál, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7367-514-1. str 97

1.2.1 Verbální dyskalkulie

Způsobuje potíže v mluvení a vyjadřování, a to především ve speciálních matematických úkonech. Zhoršené schopnosti jsou například ve vzestupném či sestupném počítání, kdy začne docházet k vynechávání čísel, k jeho přeskokování, nebo následném opakování, či počítání od začátku.

1.2.2 Lexická dyskalkulie

Jedinec, který bojuje s menší formou lexické dyskalkulie, řeší problémy se čtením čísel. Ať už to jsou čísla vícemístná s nulou/nulami, římská čísla, zlomky, nebo desetinná čísla. Tato porucha nijak nezávisí na schopnosti čtení.

1.2.3 Grafická dyskalkulie

Tato specifická porucha ovlivňuje jednotlivce psát čísla a rýsovat geometrické tvary.

1.2.4 Operacionální dyskalkulie

Operacionální dyskalkulie je poruchou počítání a uskutečňování jak náročných, tak jednoduchých matematických úloh.

Jednotlivci s touto poruchou si musí často zapisovat i jednoduché matematické příklady. Dochází k chybám ve sčítání, či odčítání do dvaceti a u násobení, či dělení se porucha vztahuje pouze do čísla deset.

1.2.5 Pomůcky pro zlepšení dyskalkulie

Pro dyskalkuliky se doporučuje pořídit číselné osy, tabulky na sčítání, odčítání, násobení, nebo kalkulačku. Jsou to pomůcky, které si děti mohou vzít do ruky a díky tomu určit velikost, či počet, který vidí a zároveň nahmatají. Vhodné jsou pro ně např. víčka od plastových flašek, knoflíky, kameny.

1.2.6 Hudební praxe: dyskalkulie ve hře na klavír

Některé děti se specifickými poruchami učení trpí i motorickými problémy. Statistika uvádí až devadesát procent. Není to ovšem pravidlo a tyto motorické problémy se rozhodně netýkají všech dětí. Děti s dyskalkulií zápasí s nedostatky v učení na základní škole, ale také na základní umělecké škole, a to ve hře na nástroj, konkrétně tedy ve hře na klavír. Neznamená to však, že děti s touto poruchou jsou méně šikovné či zručné, avšak učí se odlišným způsobem než děti bez SPU. Žáci s SPU potřebují více času pro nastudování nového repertoáru. Rovněž je pro ně důležitý trpělivý a empatický pedagog, který chce pomoci a porozumět svým studentům. Pedagog by měl být velkorysý a rozhodně ne cholerický. Neustále by se měl chovat profesionálně.

Porucha dyslexie řeší problematiku v hudebním notovém textu, a to v souvislosti s pochopením určitých rytmických prvků, či správně přečteného notového textu ve skladbách. Dyskalkulici se většinou potýkají s potížemi v rytmu. Rytmus tvoří základ v hudbě. A když se ohlédneme dál, tak nejen v hudbě, ale také v "přírodě". I příroda má své přirozené rytmy jako např. střídání ročních období, dne a noci. Z toho vyplývá, že rytmus je obecně důležitou a nezbytnou složkou.

Jedna moje nejmenovaná studentka s dyskalkulií často nedodržovala a nedopočítávala rytmus. Velmi ji pomáhalo počítání nahlas v pomalém tempu. Při hraní stupnic pletla tóny a prstoklady, proto je musela hrát zvlášť delší dobu a poté teprve dohromady. Při hraní měla potíže se koncentrovat na základní prvky jako např. legato, staccato či portamento. Nedokázala sledovat noty a zároveň klaviaturu. U této příležitosti pak zaměňuje správné noty, rytmus, úhoz, nebo dynamiku. V tom se odráží i nedostatek sebedůvěry, proto se snažíme dodávat studentům co nejširší spektrum porozumění a pochopení.

1.2.7 Rytmus

V hudbě je pro nás jedním z nejdůležitějších prvků. Díky rytmu má hudba řád a pravidelnost. Často se dítě setkává s problémem, že není schopné přečíst a tím pádem ani zahrát určitý rytmus. U některých jedinců s SPU poruchou je dost pravděpodobné, že samotný rytmus slyší dobře, nejsou si však ale jistí, jak ho správně

přečíst a realizovat. Žák opět potřebuje více prostoru na pochopení rytmu v notovém zápisu. Žáci by měli v každém případě nejdříve rytmus pochopit a potom ho analyzovat, v opačném případě to může později způsobit překážky. Nejprve pedagog se studentem rozebere problematický takt a následně vysvětlí a vypočítá rytmus dle požadovaného taktu, který je stanoven na začátku skladby.

Jako další pomůckou můžou posloužit říkadla, podle kterých se dítě lépe zorientuje. Pedagog zadá nebo vymyslí určité písně, které se skládají ze stejných rytmických prvků. Říkadla můžeme najít i v Klavírní školičce od Z. Janžurové a M. Borové¹⁰ a v První knížce polyfonní hry od Drahomíry Křížkové a Věry Vlkové¹¹. Tato metoda se praktikuje formou hry a učení. Po nácvičku určité pasáže je zapotřebí, aby si student problematické místo vícekrát opakoval a předešel tak situaci, ve které by opět znejistěl. Může nastat situace, že se žákovi v jiné pasáži objeví stejný rytmický problém. Zde je zapotřebí žáka pouze upozornit, pozor, aby nedošlo k napomínání.

Obecně platí, že jsou děti citlivější ať už s SPU nebo bez. Nedokáží se vyrovnat s kritikou takovým způsobem jako dospělí, a tudíž jsou více emotivně vypjaté a tento stav myslí jim může způsobit stres nebo depresi. Z toho vyplývá, že bychom měli zamezit pocitům méněcennosti u těchto jedinců. Každá SPU se může lišit, tzn., že stejné poruchy se mohou u každého projevat jiným způsobem. Někteří lidé jsou si více navzájem podobní, jiní se od sebe zase úplně odlišují, a i přesto mohou mít podobné poruchy, problémy. Žáci, kteří mají SPU poruchy potřebují obecně jiný přístup než ostatní žáci. V první řadě by to měl být pedagog, který má touhu pomáhat studentům ať už jsou více či méně šikovní. Proto je důležitým prvkem především zodpovědnost, a to nejen v hudební sféře.

1.3 Dysgrafie

Dysgrafie je porucha písemného projevu. Slovo dysgrafie je z řeckého překladu „grafein“, což znamená psát. Problém se vyskytuje při napodobování písmen a jejich

---

¹⁰ JANŽUROVÁ, Zdena a Milada BOROVIČKOVÁ. *Nová klavírní škola* 2. díl Praha: Panton International, 2011.

¹¹ Křížková, Drahomíra a Věra Vlková. 1. knížka polyfonie. Praha. Bärenreiter, 2016, ISBN 979-0-2601-0138

zařazení. Děti si těžce zapamatovávají tvary písmen a mají tendence zaměňovat písmena podobného tvaru a vzhledu. Pro tuto poruchu je typické především nevhledné písmo, např. odhadnout správnou velikost písmen je velmi obtížné. Intelukt dítěte však není nijak negativně ovlivněn.

1.3.1 Pomůcky pro zlepšení dysgrafie

Využit se dají sešity s pomocnými linkami, průhledné fólie na psaní, tabulky, do kterých se dá opakovaně psát, či pomůcky, které se dají skládat, modelovat, stříhat, nebo motat.

1.3.2 Hudební praxe: dysgrafie ve hře na klavír

Dysgrafie spočívá v dysfunkci písma. Tato SPU porucha se vyznačuje v písemných projevech. Dětem, kterým byla diagnostikována tato porucha, je zapotřebí přistupovat individuálně. Písemné nedostatky se přenáší i do hudební nauky, kde se především zapisují noty.

Pro děti je podstatné zavést speciální výukový systém tak, aby se žák co nejrychleji dokázal naučit správně psát. Umět číst a psát je základ dnešního vzdělávání. Pomůcky, které byly už zmíněny, jsou velice důležité pro budoucí správný vývoj jedince. Každý student by se měl naučit psát. Při správném postupu, lze dosáhnout určitého zlepšení. Díky pomůckám, které jsou vytvořeny na míru studenta, se vyvíjí určitá představivost, která je nezbytně důležitá pro psaní slov. Žáci, kteří se potýkají se SPU poruchami by měli mít více času při písemných testech či zkoušení. Hudební nauka se zaměřuje především na psaní not. Problémy vznikají při zápisu do notové osnovy, žáci i při velké snaze, mají tendence zkreslovat písmena, noty.

Dysgrafie může ovlivnit jemnou motoriku a tím pádem celý pohybový aparát. Jemná motorika je důležitá jak v samotném psaní, tak i ve hře na klavír. Správné postavení rukou je pro začáteční klavíristy jedna z nejdůležitějších věcí. Dysgrafie může potrápiti děti nejen v psaní, ale také ve hře na klavír, a to v případě, že žáci nebudou mít zautomatizované správné technické návyky. Jemná motorika vychází z hrubé motoriky

a vyznačuje se všemi těmi drobnými pohyby v dlaních, které přechází do pohybů zápěstí, a nakonec až do konečků prstů.

Začínající pianisté mají při hře na klavír potíže s uvolňováním rukou, a proto je nezbytné, abychom jako pedagogové dohlédli a upozornili žáka na správně uvolněné ruce. Při vědomém a neustálém opakování si dítě osvojí určité pohyby a dokáže je později samo používat. Pokud se při hře dostaví bolest ruky, či jiné potíže, doporučujeme použít několik cvičení, které zabrání a pomůžou od špatných pocitů rukou. Uvolňování zápěstí lze napodobit pocitu při „driblování“, kdy je ruka volná a „vyklepává“ pryč všechno napětí, které se v rukou drží. Další možností při sezení u klavíru je položení celé paže podél těla, díky tomu jsou obě ruce dostatečně uvolněné. Prsty je možné uvolnit při „cvrnkání“, nebo roztahováním a sevřením prstů zpět do dlaní.

1.4 Dysortografie

Dysortografie se vyznačuje poruchou v pravopisu. Často se projeví ve spojení s dyslexií. Pro děti, které bojují s dysortografickou poruchou, je složité a vyčerpávající psát jednotlivá písmena. Postrádají cit pro jazyk a pravopis. Jedná se o dysfunkci pravé mozkové hemisféry a často bývá nefunkční oblast sluchového vnímání. Dysortografici se vedle problému s grafomotorikou vyznačují pomalým pracovním tempem. Dalším faktorem této specifické poruchy, a to konkrétně ve výuce klavíru, bývá krátká paměť, či absence výpočtu rytmu.

1.4.1 Pomůcky pro zlepšení dysortografie

Podstatné pro žáky je předepisovat si písmena, slabiky a slova. Mohou také používat kostky, které jsou buďto z měkkého nebo tvrdého materiálu. Doporučuje se souhrn kazet, kde jsou vypsány dlouhé a krátké samohlásky. Používá se soubor vyjmenovaných slov a gramatických tabulek. Pro zdokonalování je nutné časté psaní cvičných textů, které se na to zaměřují. Tzv. Elektronický bzučák je spolehlivým pomocníkem pro děti s SPU, které bojují s rozpoznáváním dlouhých a krátkých samohlásek.

1.4.2 Hudební praxe: dysortografie ve hře na klavír

Pro žáky s dysortografií je těžké orientovat se v složitějších rytmech. Při realizaci konkrétního rytmu je zapotřebí, aby žák nejprve rytmus zvládl přečíst, poté pochopit a následně jej sluchově rozeznat. Žák musí cítit hudební metrum a rovněž pulsaci těžkých a lehkých dob. Najdou-li se rytmy, které jsou pro děti nesrozumitelné, jako např. tečkované¹² nebo synkopické rytmy¹³, pomůžou slovní říkanky. U těch jednodušších rytmů postačí slabiky. Klademe velký důraz na dítě, aby správně vyjadřovalo říkadla a po určitém opakování a době, bude text vnímat pomocí vnitřní představy. Později už hraje bez odříkávaného textu jen s onou rytmickou představou. Žáci mají tendenci hrát úvod skladby v jiném tempu, než by měli, nebo mění tempa v průběhu skladby. Zároveň se potýkají s rytmickými problémy, jelikož rytmus nedopočítávají.

Žáci, kteří jsou živějšího charakteru, mají přirozeně větší nutkání zrychlovat. Naopak introverti mají tendenci ke zpomalování. Při představě tempa v úvodu skladby si klavírista pomůže například chůzí. S pedagogem se prochází dle daného tempa a nahlas zpívá, aby si zafixoval tempo, ve kterém bude později hrát. Děti bychom měli učit a vést k tomu, aby samy ve skladbě našly a pochopily, kde je část vyprávěcí, kde charakter taneční a aby s těmito změnami uměly pracovat. Další problematikou této poruchy je krátkodobá paměť. Žáky je potřeba vést k hudební formě skladby. Žáci jsou vedeni k tomu, aby byli schopni sami rozpoznávat hudební fráze, které vychází z určitých melodií. Dítě si podle svého uvážení vyznačuje do not hudební fráze, zatímco učitel přehrává celou skladbu. Zároveň je důležité, aby žák vnímal charakter dané skladby. Spolu s žákem můžeme vymyslet variace na krátké melodie s použitím určitých rytmických, melodických a dynamických změn.

„produktivita každé práce zcela závisí na soustředění pozornosti na ni, že pozornost a koncentrace myslí je tou hlavní, příčinou každého úspěchu“.¹⁴

---

¹² Viz. Obrázek č. 1

¹³ Viz. Obrázek č. 2

¹⁴ KOGAN, Grigorij Michajlovič. *Před branou mistrovství: psychologické předpoklady úspěšnosti hudebníkovy práce*. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. Hudební pedagogika. ISBN isbn978-80-7331-227-5.str 53

Ke zlepšení paměti pomáhají i vymyšlené příběhy samotným interpretem, které se určitým způsobem vztahují k dané skladbě. Děti disponují širokou fantazií, proto necháváme žákům prostor pro seberealizaci. Dítě má pak větší motivaci a šanci si skladbu vybavit a zapamatovat. Obzvláště to napomáhá výkonům ve stresových situacích jako jsou například koncertní vystoupení. Zde hraje velikou roli tréma, proto je nezbytné se touto záležitostí zabývat. Snažit se vysvětlit žákům její význam, proč k ní vůbec dochází a jak s ní dále pracovat. Vysvětlit fakt, že tréma je přirozenou složkou každé interpretace. Pokud si žák tento fakt osvojí, nebude k trémě jako takové přistupovat negativně. Klademe důraz, aby se klavíristé koncentrovali na danou skladbu při každé své interpretaci, zejména v domácím prostředí. Čím více budou při hraní procvičovat koncentraci, tím rychleji se zbaví negativních pocitů trémy. Při provádění jakékoliv skladby v domácím prostředí nebo na pódiu, je nezbytné si zachovat pocit klidu. Klid je nesmírně důležitý pro veřejné hraní na pódiu.

„Umělec, který vnikl do požadavků role, nemá kdy se zabývat sebou jako osobností, a tím i svým strachem“. „Tvůrčí fantazie umělce k tomu, aby byla činná, potřebuje především jednu nevyhnutelnou vlastnost každé tvorby - klid... O žádném. vzrušení – ať by bylo stokrát tvůrčí – nemůže být ani řeči“¹⁵

1.5 Dysmúzie

Dysmúzie je porucha, řešící neschopnost reprodukovat jakoukoliv hudbu.

Liší se od běžných SPU tím, že má negativní dopad na jedince v oblasti rytmické a tonální. Děti, které trpí dysmúzií, nedokáží vnímat jakoukoliv hudbu, její závažnost, či emocionální stránku. Tito jedinci nejsou schopni rozeznat ani jednoduché hudební prostředky. Z toho vyplývá, že hra na jakýkoliv hudební nástroj je pro ně prakticky nemožná. Tato dysfunkce se projevuje i v sociální rovině, kdy se u jedinců s touto specifickou poruchou objevují problémy s navazováním a udržováním mezilidských vztahů.

---

¹⁵ KOGAN, Grigorij Michajlovič. *Před branou mistrovství: psychologické předpoklady úspěšnosti hudebníkovy práce*. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. Hudební pedagogika. ISBN isbn978-80-7331-227-5. str. 75

1.6 Dyspraxie

Jedná se o specifickou poruchu hrubé i jemné motoriky. Děti s touto poruchou neumějí nakládat s přijatými informacemi a adekvátně na ně reagovat. Potíže nastávají především v základních každodenních činnostech, jako je oblékání, obouvání nebo zavazování tkaniček. Dyspraxie je nevléčitelná specifická porucha, avšak usilovnou prací určitými metodami je možné dosáhnout zlepšení. U všech specifických poruch platí, že čím dříve se porucha odhalí, tím větší je pravděpodobnost na ní zapracovat. V případě dyspraxie se jedná o tzv. ergoterapii. Zahrnuje vyšetření, které je nezbytné pro děti s dyspraxií. Ergoterapie pomáhá jedincům aktivovat běžné každodenní tělesné a psychické funkce. Analyzuje problémy, které jsou spojeny u dětí se školní docházkou.

1.6.1 Hudební praxe: dyspraxie ve hře na klavír

Ve hře na klavír řeší jedinci s touto poruchou především problémy s koordinací končetin, dále s pohyby a tělesnou rovnováhou, nestabilním držením těla, únavou, nešikovností, poruchou řeči, či poruchou vnímání. Je tedy žádoucí přizpůsobit výuku podle doporučení dětského lékaře nebo psychologa. Žáka je třeba naučit i správného držení těla při sezení u klavíru a aktivně ho při hraní kontrolovat. Dále je třeba vycvičovat jednotlivé pohyby prstů a postupně přidávat větší skoky po klaviatuře. Obvykle je třeba všechny činnosti a techniky každou vyučovací hodinu obnovovat a připomínat.

1.7 Dysfázie

Dysfázie je biologicky daná. Vyvíjí se například v těhotenství, při porodu, nebo těsně po porodu. V případě poruchy sensorické neboli percepční dysfázie je omezeno vnímání, paměť a porozumění. Děti obvykle moc nemluví a mají velké problémy v rozpoznání smyslu řečeného. Mezi další smyslové poruchy můžeme zařadit také nepozornost, nebo sluchovou a zrakovou vadu. Pokud je diagnostikována motorická neboli expresivní dysfázie, dítě obvykle dobře rozumí řeči, ale samo ji nedokáže praktikovat. Porucha řeči se snadno rozpozná, a to už při prvním poslechu jednotlivce. Postižený často není schopen vytvořit určité hlásky a slova. U těchto jedinců je řeč

celkově nesrozumitelná, velké rozdíly jsou ve verbálních a neverbálních schopnostech.

1.8 ADHD

Jeví se jako porucha pozornosti a hyperaktivity a je převážně dědičného původu.¹⁶ Projevem těchto specifických poruch je především nepozornost, tedy zhoršená pozornost, oslabené poznávání, nedostačující vytrvalost a nadbytečná aktivita. Dalším častým znakem bývá většinou přerušování a časté střídání určitých činností, impulzivita a dramatické, či neadekvátní projevy emocí. Specifické je rovněž nedodržování kázně. Tyto okolnosti pak mohou přispívat k nízkému sebevědomí.

Závažnost a stav poruchy musí diagnostikovat odborník. Neznalost této specifické poruchy může také dokonce vést k mylnému názoru na nevychovanost jednotlivce. Porucha může být spojována i s poruchou chování. S lehčí formou ADHD je možné děti učit a vést ke hře na klavír.

1.8.1 Hudební praxe: ADHD ve hře na klavír

Na hudební umělecké škole jsem se setkala s několika dětmi s touto poruchou. Jeden z nich měl kromě ADHD i další potvrzené SPU poruchy, o kterých jsem však neměla ponětí. Tento osmiletý chlapec byl hudebním nadšencem. Věnovali jsme se skladbám z Klavírní školičky od Z. Janžurové a M. Borové. Vzhledem k tomu, že byl chlapec levák, ovládal lépe levou ruku oproti pravé, a proto jsme se zaměřovali na skladby předně pro levou ruku, kde je hlavní melodie. Snažili jsme se o lepší motoriku, a to především v pravé ruce. Neustále jsme si připomínali aktivitu prstů, protože při hře na klavír chlapec leckdy zapomínal, že se prsty musí hýbat, aby nebyly pasivní. Motorika nebyla naším jediným problémem. Opět jsme pracovali na tom, aby chlapec zvládal při hraní vnímat jak noty, tak klaviaturu. Říkadla mu prospívala, ne vždy byl ale schopen je sám vyslovovat a zároveň hrát. Špatně se orientoval i v oktávách. Při hraní jakékoliv skladby se potýkal s nejistým začátkem, a to především s neznalostí prvního tónu. Mnohem lépe zvládal skladby za mého doprovodu, což bylo zajímavé zjištění. V tu chvíli se totiž na mě dokázal napojit a hrát bez chyb.

---

¹⁶ <https://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

U jiné současné studentky vnímám poruchu ADHD zatím pouze jejím v chování. Studentka je neustále v pohybu, přerušuje, či skáče do řeči a pokládá nekonečné množství otázek. Především má nejvíce v pohybu nohy, které má ještě na podnožce, jelikož je v přípravném ročníku. Co se týká samotné hry na klavír, zatím se u ní porucha žádným způsobem nijak neprojevuje.

Dalším druhem autismu je Downův syndrom. Hudební nadání lze rozvíjet i u těchto dětí, zapotřebí je ovšem pedagogický a terapeutický přístup. Řeč a hudební myšlení můžeme zdokonalit v případě, že ke studiu přistupujeme logicky. Není možné od sebe oddělovat učení hudby a učení řeči. Hudba zahrnuje zpěv a intonování různých tónů. Ve zpěvu je zahrnuta řeč, kdežto v intonaci jsou analyzované libovolné tóny.

1.9 Amúzie

Amúzie neboli nehudebnost, je porucha rozlišování hudebních zvuků. Jedinci přestávají vnímat melodie, které znali. Neslyší ani výšku tónů, nerozeznají ani řeč známých lidských hlasů. Rytmiku a běžné zvuky však rozlišují. V případě motorické amúzie se jedná o neschopnost pohybových aktivit v doprovodu hudby, tedy především o tanec nebo zopakování melodie, či rytmu, který dítě slyšelo. Motorická amúzie bývá úzce spojena s dyspraxií.

Senzorický typ této poruchy dítěti obvykle znemožňuje učit se na jakýkoliv hudební nástroj. Problémy činí rozeznání tónových vztahů, výška tónů nebo pohyb melodie. Senzorická amúzie je úzce spojena s alexií neboli neschopností číst notový záznam, hudební hluchotou a především parakusií.

1.10 Parakusie

Je neschopnost slyšet melodie, tóny a vnímání tóniny. Jedná se o nezpůsobnost ve zopakovat slyšenou melodii. Často tato porucha řeší problém s tělesnými pohyby, které nejsou sladěny s hudebním tempem a rytmem.

Hudba má přímý vliv také na sociální mozek. Ovlivňuje především mentalizaci. Jedná se o sociální dovednost žít mezi lidmi a s lidmi. Schopnost porozumět, že lidé nebo

věci mají určité chování, smýšlení, názory. Porucha mentalizace se projevuje i například u autistů. Prvky mentalizace tvoří zároveň poznávací složku empatie, například předvídání.

1.11 Autismus

Autismus je vývojová porucha, projevující se narušením vzájemné komunikací dvou lidí a celkově zhoršenou komunikací s lidmi. Autismus se může prokázat už ve třech letech. Řadí se mezi poruchy autistického spektra (PAS). Původ autismus je neznámý, zjistilo se však, že jde o spojení genetických faktorů a předpokladů.

1.11.1 Hra na klavír a autismus

V hudební umělecké škole jsem se setkala se studentkou s autistickým syndromem. Vzhledem k tomu, že je dívka nadprůměrně inteligentní, usuzuji, že má lehčí formu autismu. Je nejen velice inteligentní, ale i všímavá, precizní a tudíž perfekcionistka. Pro hru na klavír, jsou všechny tyto vlastnosti velice příznivé. Na druhou se potýkáme s nepříjemnou vlastností a tím je drzost, kterou si tyto děti nikterak neuvědomují. Studentka potřebuje zvýšenou pozornost při používání pedálu a synchronizaci obou rukou. Přestože je inteligentní, její příprava na hodiny je nedostatečná.

Děti, které mají autistický syndrom bývají obecně velice inteligentní.

*„Autismus je poruchou vývoje sociální interakce a komunikace. Jde o vrozenou odlišnost ve vývoji a fungování mozku, která způsobuje, že dítě se chová a myslí jinak než jeho vrstevníci. Má potíže v komunikaci, nedokáže adekvátně reagovat na běžné situace. Na druhou stranu v některých oblastech mohou lidé s autismem výrazně převyšovat ostatní, třeba v matematice, jazycích nebo umění“.*¹⁷

Pokud na hodinách procvičujeme místa, kde hraje nesprávné noty, nebo rytmus, přehraju jí to v pomalém tempu, aby si znovu uvědomila všechny chyby. Ve chvíli, kdy hrají, je velice všímavá a soustředěná. A protože je velice perfekcionistická, všechny tyto notové, rytmické a úhozové chyby ve skladbě se snaží opravit velice pečlivě. To

---

¹⁷ <https://nautis.cz/cz/autismus>

však vede k dalšímu problému, kterým je přesvědčit ji pro návrat do původního tempa, tedy rychlejšího, kdy však pro změnu ztrácí základní motorické a technické dovednosti a znovu hraje s chybami. Dívka narozdíl od mých ostatních studentů má větší sluchový potenciál, díky němuž dokáže intenzivněji naslouchat a zároveň interpretovat. Mou snahou je vést ji k citlivému vnímání harmonických, melodických a dynamických změn ve skladbách. Repertoár máme rozmanitý, abychom dokázali uplatnit všechny její interpretační dispozice a schopnosti. Dívka má v oblibě hudbu polyfonní, a to i po stránce poslechové. Soustředíme se na to, aby dokázala rozpoznat a pochopit hudební formu a vytvořila si přesnou zvukovou představu, kterou uplatní v dané skladbě. Dívka je schopna zastavit i během hraní z důvodu neschopnosti používat pedál. Jako pedagog jí vysvětlím, že pedál je nezbytnou složkou téměř všech kompozic a že je součástí nástroje jako takového. Všechny tyto zmíněné věci se opakují téměř každou vyučovací hodinu, proto je žádoucí je neustále připomínat.

1.11.2 Raný Autismus

Raný autismus se může vyvinout u kojenců a batolat. U takto malých jedinců se dá vypořádat atypického chování, které ovšem nemusí hned vypovídat o autismu. O tom, zda se autismus projeví u dítěte či nikoliv, rozhodne až čas. Pediatr na prohlídce prověřuje první projevy u osmnácti měsíčního batolete. Autismus je možné stanovit ve dvou letech života. U dětí, které mají lehčí formu autismu se stanoví diagnostika až v mateřské školce. Tyto děti lze vyučovat na klavír. Vývojové potíže dítěte by měl vždy v první řadě řešit lékař. Prohlídka u odborníka by se neměla odkládat, pokud se stav dítěte zhoršuje, je lepší docházet na prohlídky pravidelně. Pokud je nějaké podezření, je nezbytné, aby se začalo s dítětem co nejdříve pracovat a podporovat rozvoj sociálních a komunikačních dovedností.¹⁸ Dětský mozek je velice tvárný. Jestliže se začne s nácvikem co nejdříve, zvýší se šance, že nedostatky vymizí, nebo se alespoň zmírní.¹⁹

---

¹⁸ „Věk 8-12 měsíců – projevuje malý zájem o sociální kontakt, nežvatlá, málo reaguje na snahu získat jeho pozornost; 18 měsíců – neukazuje, méně reaguje na řeč, méně akceptuje společné aktivity, méně napodobuje, málo vybízí k sdílení pozornosti (nenosí předměty na ukázkou, neukazuje na zajímavé objekty); 24 měsíců – málo reaguje na pokyny a otázky, nemluví slova, věnuje se intenzivně vlastním aktivitám, málo vnímavý k okolí, nedokáže si hrát“ HRDLIČKA, Michal. *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1648-3.

¹⁹ „Termín autismus vymyslel a poprvé použil švýcarský psychiatr Paul Eugen Bleuler v roce 1911 podle řeckého slova pro „sám, já“, aby popsal obtíže schizofreniků při komunikaci s druhými lidmi.“ - <https://cs.wikipedia.org/wiki/Autismus>

1.11.3 Atypický autismus

Hlavním rozdílem mezi atypickým a dětským autismem je, že atypický autismus se na rozdíl od dětského projevuje až přibližně ve třech letech života. Mezi další znaky atypického autismu řadíme sociální interakce, komunikace a chování, které nevykazuje takovou míru pravidelnosti, jako u dětského autismu. Díky lepším komunikačním dovednostem jedince je atypický autismus často rozpoznán až v pozdějším věku. Stává se, že některým pacientům může být omylem diagnostikováno ADHD, vývojová dysfázie nebo pragmatická porucha řeči.²⁰

1.11.4 Aspergerův syndrom

Hans Asperger objevil syndrom, který byl po něm pojmenován až po jeho smrti. Byl pediatr, lékařský teoretik a profesor medicíny. Hans Asperger se narodil v roce 1906 v Hausbrunnu ve Vídni. Studium na medicíně ukončil v letech 1931 ve Vídni a od roku 1932 pracoval na univerzitní dětské klinice ve Vídni. V roce 1934 pracoval na univerzitní klinice Lipské univerzity, kde se zabíral dětmi, které byly „psychicky abnormální“. Vědecké výsledky Hanse Aspergera byly zveřejněny v roce 1943. Začal pracovat na Vídeňské univerzitě na pediatrii jako šéf katedry a po roce získal pozici ředitele tehdejší dětské kliniky. V roce 1957 působil jako profesor na dětské klinice v Innsbrucku.

Lorna Wingová, britská psycholožka, která vnesla Aspergerův syndrom do praxe. Upozornila na Hanse Aspergera, který poskytl určité povědomí o autismu. Lorna Wingová se ve druhé polovině minulého století zajímala o autismus kvůli své dceři, která touto poruchou trpěla.

Hlavním znakem tohoto syndromu je egocentrismus, dále se také uvádí neschopnost jakékoliv komunikace s vrstevníky. Tito jedinci hovoří mechanicky, formálně a rádi „napodobují“ projevy dospělých. V pěti letech dokáží mluvit kultivovanou slovní zásobou. Mají skvělé artikulační schopnosti a mluví plynule. Potíže často nachází ve společenském chování. Nedokáží si vysvětlit neslovní komunikace, tedy výrazy – obličej. Navazování přátelství je pro ně „tabu“, nemají potřebu si vyhledávat jakékoliv

---

²⁰ <https://www.paspoint.cz/rozdeleni/>

přátelství. Těmto jedincům chybí empatie, která je základem pro vytváření sociálních vztahů. Špatně snáší stres a nerozumí svým pocitům, u těchto jednotlivců může stres docházet až k sebevražedným sklonům.

Pro děti, které mají Aspergerův syndrom je klavír prospěšný. Tyto děti vynikají skvělou pamětí, což jim umožňuje lépe si pamatovat více skladeb. Neznamená to však, že by byly fenomenální, anebo že by byly nezpůsobivé se vzdělávat. Odborná zkratka pro Aspergerův syndrom (AS). Odborná zkratka pro „high functioning autism – vysoce funkční autismus“ (HFA).

Pokud má dítě naměřeno IQ menší, než sedmdesát pravděpodobně se tedy nejedná o Aspergerův syndrom. Jedinci, kteří trpí AS mají obecně vyšší IQ oproti jedincům s HFA. U pacientů s AS bývá řeč v pořádku, na rozdíl od pacientů s HFA, kteří mívají s řečí problémy.

Autismus se může také projevit u předčasně narozeného dítěte. Děti, které byly předčasně narozeny měly nízkou hmotnost, která mohla vést až k nezralosti dítěte. V posledních patnácti letech vzrůstá větší pozornost ohledně PAS – předčasně narozené děti s autistickým syndromem. Za posledních třicet let se starost o děti s PAS neuvěřitelně zlepšila. Česká republika patří k těm nejvíce vyspělým zemím, kde jsou nejmenší procenta novorozenecké úmrtnosti. Řadí se sem také profesionální péče o předčasně rizikové novorozence. V devadesátých letech minulého století došlo k velkému zlepšení v oblasti lékařské péče. Zavedlo se nové opatření a změna v organizaci.

„Nezralost novorozenců je možné rozdělit podle 4 stupňů týdnů těhotenství.

- 1) Lehčí nezralost, pokud se dítě narodilo od 36–37 týdnu těhotenství.*
- 2) Střední nezralost, pokud se dítě narodilo od 32–35 týdnu těhotenství.*
- 3) Těžší nezralost, pokud se dítě narodilo od 28–32 týdnu těhotenství.*
- 4) Extrémní nezralost, pokud se dítě narodilo ještě před 28 týdnem těhotenstvím.*

Novorozence je možné rozdělit do čtyř kategorií podle porodní hmotnosti.

- 1) Novorozenec, který má přirozenou hmotnost nad 2 500 g.*
- 2) Novorozenec, který má nízkou porodní hmotností: 1 500 – 2 500 g.*
- 3) Novorozenec, který má velmi nízkou porodní hmotností: 1 000 – 1 500 g.*
- 4) Novorozenec, který má extrémně nízkou porodní hmotnost: a to pod 1 000 g.²¹*

Vysoce funkční autismus (HFA) se projevuje absencí mentálního postižení, ačkoliv jedinec může mít problémy s komunikací. U těchto jedinců se špatně odhadují jakékoliv emoce. Tito jednotlivci se ve společnosti nejsou schopni přirozeně vyjadřovat a komunikovat s ostatními lidmi.

1.11.5 Rettův syndrom

Rettův syndrom se řadí mezi těžké neurologické postižení. Andreas Rett byl pediatr, který objevil Rettův syndrom a to v 60 letech minulého století, podle něho byl také pojmenován Rettův syndrom. Tento gen je zmutovaný a nachází se na rameni – chromozomu x-MeCP2. Zmutovaný gen se může prokazovat v různých podobách zvláště ve chvíli, kdy se projevuje ve rozmanitosti projevů tohoto syndromu.

Postiženy bývají nejvíce dívky. Statistika ukazuje, že se projevuje u jedné z deseti tisíc narozených dívek. Postižené dívky mají menší množství funkčního proteinu MeCP2, které není dostatečné pro další vývoj mozku.

Protože mají chlapci jen jeden chromozom X, by v případě prokázání této mutace, nebyli schopni vyrábět možný protein MeCP2, kvůli této problematické záležitosti chlapci většinou umírají ještě před narozením, nebo těsně po narození. Chlapci, kteří mají Kynefeltový syndrom, vlastní také ještě dva chromozomy X. Pro diagnostiku

---

²¹ HRDLIČKA, Michal. *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1648-3.

tohoto onemocnění, je možné se nechat vyšetřit v České republice, je to už možné od roku 2001. Obvyklým Rettovým syndromem trpí více jak dvě třetiny postižených dívek, další případy řeší právě Atypický Rettův syndrom, jenž je uveden jako mírnější forma.

Rettův syndrom má čtyři fáze. Ve věku 6–18 měsíců dítě nedokáže udržet oční kontakt a neprojevuje žádný zájem o jakoukoliv hru. V 1.– 4. roku dítě postupem času ztrácí své komunikační a motorické dovednosti, jeho pohyby jsou ustálené, další změny probíhají v oblasti dýchání, tzv. mikrocefalie znamená, že dětská hlava roste pomaleji. Další fáze nastává přibližně po 10 roce života, kdy dochází k výraznému zlepšení. Dítě začíná komunikovat, více se koncentruje a lépe udržuje oční kontakt. U některých dětí se mohou projevovat záchvaty a apraxie. Od tohoto věku také začínají ochabovat svaly a dochází ke skolióze. Kognitivní schopnosti se nehorší a jsou ustáleny.

„Co se týká výukových strategií vhodných pro takto postižené děti, tak je z důvodu efektivity výuky nutno respektovat vhodný prostor, čas a trvání výuky. Prostor by měl být pohodlný a bez rušivých prvků. Pro domácí učení je ideální oddělený pokoj, který je daleko od televize. Ve škole stačí jen zástěna. Výuka by měla být součástí denního režimu. S domácí výukou je dobré začít po obědě, se školní výukou je lepší začít hned ráno. Dobré je, když výuce předchází nějaká oblíbená činnost dítěte, protože ho to pozitivně motivuje k práci a pak si lépe zvykne na plnění úkolů. Délku výuky bychom měli podle našich časových možností co nejvíce přizpůsobit dítěti a jeho schopnosti soustředit se. Výuka by měla trvat od deseti minut do hodiny. Na kvalitě výuky se velmi podílejí i pomůcky. Ty je nutné vybírat pečlivě s ohledem na preference dítěte, jaké barvy mu jsou příjemné, jaké tvary se mu líbí, jaké povrchy a předměty upřednostňuje. Dítě může mít oblíbené i neoblíbené předměty a v případě práce s neoblíbenými předměty by mohlo odmítnout spolupracovat, proto je nutné tomu předejít pečlivou všímavostí pedagoga. Pomůcky by měly odpovídat věku dítěte, měly by být běžně dostupné, bezpečné, jednoduché a pro dítě příjemné. Důležité je uspořádání pomůcek v logickém sledu, protože se s tím dítě lépe vyrovná. Jakým způsobem pedagog dosáhne zdárného cíle výuky, záleží obzvláště na motivaci dítěte a na úrovni jeho schopností a dovedností, které zjistíme z toho, jak reaguje. Cílem každé výuky je získání takových dovedností, které dítě samostatně využije, a proto je nutné vyzkoušet různé metody výuky.“²²

---

²² https://www.wikiwand.com/cs/Rett%C5%AFv_syndrom

1.12 Dezintegrační porucha – infantilní demence

Dětská dezintegrační porucha neboli Hallerův syndrom a dezintegrační psychóza, je vzácná porucha, ve které postupně dochází k určitým změnám. Porucha řeší problémy s řečí, motorikou a se sociálními vztahy. Porucha se vyvíjí nejčastěji mezi druhým a čtvrtým rokem života.

Deteriorace tzv – náhlé zhoršení všech funkcí organismu, a to bez jakýchkoliv příčin, deteriorace se může projevit pouze dočasně či krátkodobě a to tak, že rozumové funkce se omezí. Už na začátku nemoci se syndrom ukazuje jako regrese, tzn – začínající mentální retardace a změna chování na akustické podněty. Tato regrese spočívá v emoční labilitě, potom přibývají potíže se spánkem, záchvaty hněvu či agresivitou a hyperaktivitou. Dále se sem také řadí špatná chůze a neobvyklé reakce na zvuky. Během nemoci je možné určitého zlepšení ale i zhoršení stavu jedince, toto mentální postižení má člověk většinou do konce života.

CDD – tzv. dětská dezintegrační porucha je velice vzácná a trpí na jí pouze 1,7 případu na sto tisíc jedinců. Při této poruše se dítě podrobuje klasickému vývoji ve všech oblastech, co se dovedností a znalostí týče až do dvou let. Od druhého až desátého roku života se všechny tyto dovednosti ztratí. Hra na klavír je pro tyto jednotlivce velice nepravděpodobná a nereálná.

2 Muzikoterapie

Muzikoterapie²³ je metoda, která využívá hudbu k léčbě.

Muzikoterapeut individuální, který pracuje pouze s jedním jedincem. Tato terapie je předně pro klienty vyžadující individuální výuku. Individuální muzikoterapie se v praxi může kombinovat s párovou nebo kolektivní výukou. Mezi další formy muzikoterapie se řadí párová a skupinová.

"Bez hudby je člověk ve svém bytí nedokonalý ať už jí prožívá v umění nebo v přírodě. Beethovena symfonie, osamělý večerní zpěv ptáků, tentýž proud opojení z neznámého, tentýž bezděčný cíl ve vesmíru, pouze ten, kdo je prožívá bude účasten zjevení hudby. Walter Dahms".²⁴

2.1 Pedagog jako muzikoterapeut

Pokud se chceme ubírat správnou cestou, je zapotřebí, abychom nezapomněli na jednu důležitou a zásadní věc. Neměli bychom podcenit schopnosti, zkušenosti, a povahové rysy, které mají jednotliví studenti. Závažnost tohoto kroku se v budoucnu jistě vyplatí a z toho důvodu jsme schopni lépe odhadnout a vytvořit učební plán na míru pro naše budoucí studenty.

Nadaní studenti prochází učením pochopitelně rychleji nežli průměrný a podprůměrní žáci. Problémové děti potřebují specifický plán, jenž se upravuje dle potřeby. Tyto děti potřebují větší péči a náklonnost pedagoga, a nakonec veškerá snaha a úsilí je vždy

---

²³ Muzikoterapie, arteterapie,

dramaterapie, taneční terapie a další umělecko – terapeutické přístupy v současné době nabízí rozdílné metody, techniky a prostředky, které však mohou naplňovat podobné nebo společné cíle ve vzájemné spolupráci s lékařskými, psychologickými a speciálními – výchovně vzdělávajícími prostředky a cíli". - Marie Beníčková. Muzikoterapie a specifické poruchy učení. Vyd. Grada Publishing a.s., 1.1.2011. 155,160 stran. ISBN 978-80-247-3520-7

²⁴ Marie Beníčková. Muzikoterapie a specifické poruchy učení. Vyd. Grada Publishing a.s., 1.1. 2011. 155,160 stran. ISBN 978-80-247-3520-7

ku prospěchu. Stává se, že pedagog nemusí včas odhalit určitou spojitost se specifickými problémy nebo poruchy učení u dětí v případě, že je rodiče nesdělí škole, ani učitelé. Každá porucha s sebou nese další zádrhel a s tím může také souviset „trápení“, které si žák nese od útlého věku. Obecně by se děti měly vést a usměřňovat, hlavně ve chvíli, když na nich shledáváme, že se porovnávají s druhými schopnými žáky. V tomto případě je zapotřebí, abychom žákovi pomohli, vždyť hudba přeci „léčí“. Je na místě si uvědomit podstatnou věc. Dá se říci, že pedagogové mohou působit jako muzikoterapeuti.

3 Hra na klavír pro leváky

Jeden z mnoha problémů z hlediska hudební pedagogiky mohou být děti, které jsou právě leváci. Pro leváky je přirozené využívat především levou ruku ať už ve hře na klavír nebo při běžných, každodenních záležitostech. Leváci, kteří používají více levou ruku bývají většinou přesnější a poctivější. Jestliže leváky přeučovali na praváky, tyto metody přeučování mohly přispět k dlouhodobým problémům s nervovým systémem, s neurotickými reakcemi, psychickou a nervovou nestabilitou. Děti, kteří jsou leváci už od narození, mají větší smysl pro cit než rození praváci. Protože leváci mají většinou slabší pravou ruku, klavír napomáhá k lepší koordinaci rukou, posílení svalstva a celkové uvolnění rukou a těla.

Každý pedagog by měl vědět, jestli je jeho žák pravák nebo levák. Skrytého leváctví se nemusíme obávat, pokud si však nejsme jistí, jestli je náš žák pravák nebo levák, poprosíme studenta, aby se rozeběhl a skočil, skrytý levák by se totiž odrazil levou nohou. Přestože jsou leváci citliví a emotivně založení ovšem neznamená, že je to pro ně ve všech směrech jednoduché. Právě oni jsou těmi, kteří těžce snášejí zranitelnost, stres, sentimentálnost, podrážděnost, zoufalství a do určité míry i větší změny v zaběhnutých záležitostech. Zásadní krok pro pedagoga je, aby s předstihem vybral dobře promyšlený repertoár. Skladby by měly být buď pohybově sladěné a upřednostňovat dominantní levou ruku. Jedinci, kteří jsou přirození leváci mají nesouměrnost mezi hemisférami. Studia potvrzují a poukazují na levoruké hráče, kteří při hře na hudební nástroj nevědomky, a přece přirozeně hrají silněji – „sólově“ - pravou rukou, zodpovědná je za to pravá tvořivá hemisféra, která umožňuje vidět a citlivě analyzovat přesné obrazy a představy.

„Mnoho leváků skutečně najde ve své levorukosti pocit identity. Vědí o všech slavných levácích, seznámili se s mýty a legendami a znají vědecké poznatky. Někteří leváci si však neuvědomují, že jejich pružnost, jejich vrozená schopnost přizpůsobit se snadněji změnám v prostředí a vykonávat různé činnosti oběma rukama může být velký dar. Nevíme, jestli z levorukého dítěte vyroste velký umělec, známý hudebník, světový politik nebo neuropsycholog, ale víme, že pod správným vedením a přemýšlivou podporou z něj jistě bude hodnotný člověk. Výběr jmen z jednotlivých oborů lidské činnosti uvádím v příloze č. 15. Obecně lze zmínit několik „výhod“ leváků. Kontakt s pravorukým prostředím levákovi nenásilně vnucuje i používání pravé ruky, která se

postupem času vypracuje k určité dokonalosti. Levák má potom dvě výhody – je přirozeně obratný na levou ruku a zároveň si ví rady i s pravou rukou. Leváci se přizpůsobují snadněji a rychleji (jejich mozek je pružnější než mozek praváka. Leváci mají často velmi dobrou prostorovou představivost. Mívají často nadání na matematiku. Život v pravostranně orientované společnosti je vede k větší tvořivosti a kreativitě. Odlišnost je někdy pozitivní. Hudba, výtvarné umění, přírodní vědy, politika a velké množství sportů – to je krátký seznam oblastí v nichž leváci vynikají“.²⁵

Levá hemisféra rozebírá informace, je zodpovědná za logické myšlení, mluvení, dohlíží na chod pravých končetin, a právě ty jsou díky tomu více vyvinuté.²⁶

Jedna ze zásadních věcí, na kterou by neměl žádný pedagog nikdy zapomenout je nepřeučovat leváctví. Úkol pedagogů zní následovně, leváci se mohou naučit hrát s pravou rukou úplně stejně jako s levou rukou. Pokud je dítě správně vedeno je velice pravděpodobné, že se bude dobře vyvíjet jeho levá hemisféra, která bude nucena plnit dominantní funkci, pokud by ve skladbách byly obě ruce vyvážené, pak jsou aktivovány obě mozkové hemisféry. Děti, kterým se nedaří spolupracovat oběma rukama mají také problémy s nepřesností jedné ruky, kvůli tomu se cítí podrážděné, méněcenné, navraťme jim znovu jistotu a sebedůvěru, kterou tak potřebují pro svůj další hudební rozvoj.

Proti zranitelnosti z neúspěchu je těžké bojovat, tím spíše, pokud se s ní potýkají mladí pianisté, jestliže dětem poukážeme a poskytneme řešení, budou v sobě moci najít opět naději překonat strach z překážek a neúspěchů. Velmi rychle si všimnou změn a celkového zlepšení ze hry na nástroj, to povede žáka k potěšení a větší motivaci

---

²⁵ www.hanad.estranky.cz

²⁶ „Psychiatr A. Zacharov uvádí zajímavá zkoumání muzikologů u skladatelů Bacha, Handela, Stravinského, Šostakoviče měla převahu levá hemisféra, u Schumanna, Chopina, Skrjabin a Čajkovského pravá hemisféra“. - JJUDOVINA-GAL'PERINA, Tat'jana Borisovna. *U klavíru bez slz, aneb, Jsem pedagog dětí*. Brno: LYNX, 2000. ISBN 80-902932-0-4. str 32, 34

3.1 Metody Reuvena Feursteina

Reuven Feurstein se narodil 21.8. 1921 v Botosani a zemřel 29.4. 2014 v Jeruzalémě ve věku 92 let. Byl to pedagog, psycholog a vychovatel. Reuven Feurstein byl známý jako kognitivní psycholog, který přišel se svou teorií o změně inteligence, která říká:

„Intelligence není fixní, ale lze ji měnit“ ²⁷

3.1.1 Učební oblasti a jejich rozvoj

Reuven Feurstein je toho názoru, že učení, tzv. učební potenciál, je možné zkoumat a počítat, tak jako IQ, a také rozvíjet a posouvat vpřed. Reuven Feurstein se domnívá, že inteligence není neměnná, ale naopak se může měnit a vyvíjet. Lidé, kteří komunikují mezi sebou, získávají a zjišťují nové informace.

"Tento proces nazývá zprostředkovanou zkušeností učení." ²⁸

Jedinec dokáže lépe rozvíjet svoje myšlení díky kterému si osvojuje určité myšlenkové operace, které jsou nezbytné pro řešení problémů v daných úkolech. Hlavním cílem tohoto procesu je, aby se žáci byli schopni naučit způsobům metaučení aby se tedy naučili, jak se mají učit. ²⁹

---

²⁷ „Feurstein byl zakladatelem mezinárodního centra the international Center for the Enhancement of learning Potential (ICELP) v Jeruzalémě v Izraeli“. - Pokorná Věra. Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti. Vyd. 2010. 240 stran. ISBN 978-80-7367-773-2

²⁸ Pokorná Věra. Vývojové poruchy učení v dětství a dospělosti. Vyd. 2010. 240 stran. ISBN 978-80-7367-773-2

²⁹ V padesátých letech pracoval Feuerstein s dětmi, které nepodávaly ve škole dostatečné výkony. Všiml si, že některé z nich selhávají ve škole, protože nejsou schopny se vyrovnat s formální situací učení, ale v mimoškolním prostředí, ve hře, při práci, která zahrnuje komplexní dovednosti, se nijak od svých vrstevníků neodlišují. Jiné děti se naučí novým dovednostem, ale druhý den nebo i za několik hodin tyto dovednosti ztrácejí. Jsou děti, které se něčemu naučí, ale nedovedou naučený poznatek aplikovat v nové situaci. Děti, které nepodávají ve škole dostatečné výkony, mohou se doma při práci nebo ve hře projevovat zcela v normě. Děti, které nejsou schopny se učit ze zkušeností nebo při školní výuce, trpí, podle Feuersteina, deficitem v kognitivní oblasti. Nenašly se myslet v souvislostech.

Všechny tyto otázky vedly Feuersteina k tomu, aby se zpočátku zabýval zásadním problémem, co to jsou kognitivní schopnosti a zda je možné je rozvíjet. Toto své bádání shrnul v teorii strukturální kognitivní modifikovatelnosti, která je pozitivní odpovědí na dané otázky. -

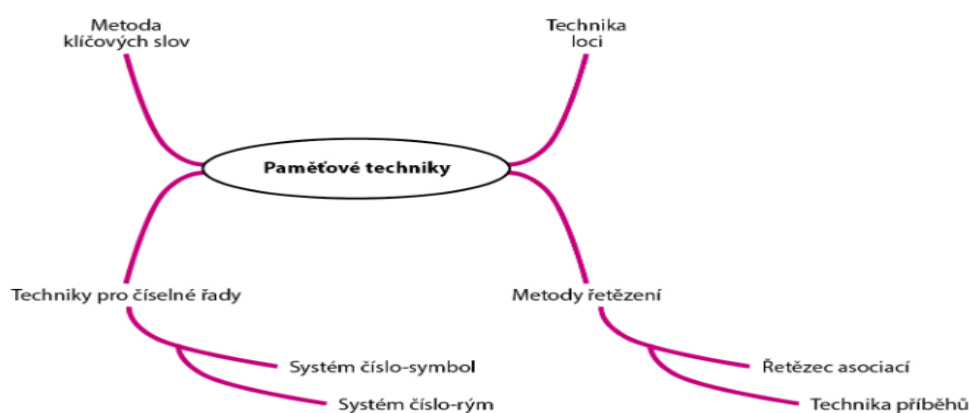
[https://rozvojujeni.cz/cs/profesor-reuven-](https://rozvojujeni.cz/cs/profesor-reuven-feurstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0)

[feurstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0](https://rozvojujeni.cz/cs/profesor-reuven-feurstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0)

Reuven Feurstein zkoumal metodu, která se nezaobírala mentálním uvažováním jednotlivce, ale jeho způsobilostí se učit. Reuven Feurstein nazval svou metodu jako *"learning propensity (dříve Potential) - (L P A D) = schopnost se učit."*

Učení není nemožné, pokud si jedinec osvojí určité techniky. U učení je důležité si zapamatovat a vyhodnotit fakta, a následně jim porozumět.

Lidský mozek, který se učí novým věcem, buď vědomě či nevědomě, se neustále mění a rozvíjí. Díky smyslovým vjemům se dokážeme vzdělávat. Mezi smyslové orgány patří oči, uši, povrch těla, nos a ústa. Všechny tyto smyslové orgány obsahují speciální buňky, které detekují prvky jako například barvy, tvary, zvuky – melodie, doteky, pachy a chutě. Smyslové buňky mají také schopnost odhadnout barvy a tvary daných předmětů. V mozku se může nacházet cca 100 miliard nervových buněk. Tyto buňky jsou zodpovědné za poskytnutí nových informací, které dle potřeb samy vyhodnotí. Pro mozek je příjemnější a lepší probírat to, co v minulosti bylo pozitivní.³⁰

31

³⁰ "učíme se nazpaměť nové informace: např slovíčka s cizího jazyka, historická data. Nacházíme souvislosti a uvádíme je do praxe: učíme se například řešit matematické rovnice o dvou neznámých, namontovat poličky, opravit kolo. Osvojujeme si a trénujeme určité činnosti: např řídit auto, hrát na klavír, pracovat s novým počítačovým programem. Poznáváme a naplňujeme očekávání druhých: učíme se poutavě přednášet nebo vést přesvědčivá obchodní jednání" REINHAUS, David. *Techniky učení: jak se snadněji učit a více si pamatovat*. 2. vyd.

³¹ Obrázek č. 3

4 Paměť

Paměť můžeme vnímat jako soubor procesů ukládání, uchovávání a vybavování získaných zkušeností.³² Paměť dělíme na sensorickou, krátkodobou střednědobou a dlouhodobou, ale také podle druhu ukládání informací na vizuální, akustickou, sémantickou – neboli podle ukládání významu informace. Tyto způsoby ukládání paměti jsou společně provázané a jeden bez druhého nedokáží vytvořit dostatečně silnou informaci, která by se do paměti uložila.

„Většina lidí si pamatuje: 10 % z toho, co čtou, 20 % z toho, co slyší, 30 % z toho, co vidí, 50 % z toho, co slyší a vidí, 70 % z toho, co řeknou, a 90 % z toho, co dělají.“³³

Senzorická neboli ultrakrátká paměť koordinuje naše vjemy jako je zrak, sluch nebo hmat. S informacemi pracuje v rámci jedné sekundy. Tyto informace obvykle v paměti zůstanou po dobu přibližně dvaceti sekund, potom z paměti zmizí. Sensorická paměť v hudbě pomáhá především v reakcích na podněty okolí, nebo v případě komorní hry, od ostatních hráčů. Ultrakrátká paměť je dobrá v tom, že napomáhá ve čtení, a při běžném čtení si vybavujeme i předcházející slovo.

Krátkodobá paměť neboli řídicí paměť, je aktivní část řešící aktuální problémy a zpracovává podněty ze sensorické, tak i informace z dlouhodobé paměti.

Dlouhodobá paměť je také označována za paměť nevědomou a vštěpování informací do ní zabere alespoň třicet minut. Její kapacita by měla být hypoteticky neomezená.³⁴

4.1 Hudební praxe

U žáků s poruchami učení bývají výše popsané souvislosti částečně zpřetrhány nebo určitým způsobem omezeny. Proces ukládání informací zpravidla mají pomalejší než běžní žáci.

---

³² KRÁLÍČEK, P. *Úvod do speciální neurofyziologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 230 s. ISBN 80-246-0350-0. Str 217

³³ Škvorová, J. – Škvor, D.: *Proč zlobím? lehká mozková dysfunkce LMD/ADHD*, ISBN 80-7254-407-1, str. 20

³⁴ [https://www.wikiwand.com/cs/Pam%C4%9B%C5%A5_\(psychologie\)](https://www.wikiwand.com/cs/Pam%C4%9B%C5%A5_(psychologie))

Žáci s horším vizuálním vnímáním obvykle nepřečtou notový part a potřebují asistenci pedagoga formou podrobnějšího vysvětlování. Pokud ani to nestačí, je třeba zapojit další smysly a vizuální paměti pomoci paměť akustickou. Tento postup by již měl zaručit dostatečně silnou informaci pro uložení do paměti. Tento handicap je možné procvičovat i pomocí rekonstrukce toho, co žáci viděli v notách a pokusit se to např. nakreslit.

Obrácený postup naopak uplatníme pro žáky s méně vyvinutou akustickou paměť a pomáháme si především notovým materiálem. Tito žáci obvykle potřebují více času a pomocných úkolů pro zvládnutí hry na klavír z paměti než žáci s poruchou paměti vizuální.

Podobně pomalý postup ve vývoji bývá u žáků s problémy s paměť sémantickou, která řídí vědomosti, fakta, znalosti nebo významy pojmů a vztahy mezi nimi. Obecně tedy lze říci, že u žáka s poruchou paměti se zdvojnásobí, až ztrojnásobí potřebný čas na zvládnutí skladby.

5 Empatie

Empatie je pojem, který umožňuje do jisté míry se vcítit do druhých lidí, nehledě na to, zda jsou nějakým způsobem spřízněni – přátelé, nebo rodina.

5.1 Definice empatie

Jedinec s touto vlastností, či schopností se dokáže vcítit do druhé osoby, naslouchat a porozumět jí. Je schopen se přenést do stavu jiné osoby, která se potýká s daným aktuálním problémem, fyzickým či psychickým traumatem. S ohledem k tomu, jak rozumíme emocím a pocitům takové osoby, souvisí rovněž niterná simulace či imitace, tedy napodobení skutečné věci, stavu nebo procesu.

Jedná se tedy o složitý psychologický proces, kde jsou zkoumány vědomosti, paměť a také uvažování jednotlivce. Díky těmto krokům můžeme lépe porozumět myšlenkám a pocitům druhého člověka.

Afektivní odpověď je taková, která je přiměřená situaci někoho druhého (reakce na úmrtí v rodině, známých).

Emoční odpověď je taková, která je směřována druhé straně a odpovídá na ni pozitivně.

Na odpovědi jednotlivce, které jsou emociálního a afektovaného rázu nebo charakteru, je odpovídáno tak, že záleží na situaci a pocitech, které již byly, nebo na situaci a pocitech, které by se staly v daném okamžiku.

.

5.2 Empatická perspektiva

Znamená vžít se do situace a pocitů druhého člověka.

První vývojový stupeň se nazývá emoční infekce.

Představte si hejna ptáků, co sedí na zemi. Vzápětí se jeden z nich ze země nadzvedne a poleká. Pravděpodobně nastane situace, že hejno se také nadzvedne a

začne následovat jednotlivého ptáka. Další příklad je u krys, myší, holubů a makaků, kteří jsou podrobení stresu, a to ve chvíli, kdy uvidí "příslušníka svého vlastního druhu rovněž ve stresu. Zvířata tak dokáží potlačit svou vlastní podmíněnou odpověď, a to v případech, kdyby náhodou došlo na stres a škodu vlastního druhu.

S tímto jevem se setkáváme i u lidí, konkrétně u novorozenců. Pokud jsou spolu novorozenci ve společné místnosti a jedno z nich rozpláče, rozpláčou se i ostatní.

Druhý vývojový stupeň je sympatizující zájem.

Kombinace těchto dvou konceptů je infekční empatie spojená se situací (tedy sympatizujícím zájmem) - pochopení příčiny emočního stavu jedince. Podle některých autorů se tento úkaz označuje jako kognitivní nebo poznávací empatie.

Sympatizující zájem je například v situaci, kdy šimpanz prohrál boj s jiným samcem. Mládě celou situaci vnímá a těžce nese. Snaží se utěšit samce pomocí určitých zvuků, mimiky a projevením náklonosti ve smyslu obejmutí. Tento čin dokáží jen lidé a šimpanzi.

Třetí vývojový stupeň znamená vžít se do situace druhého člověka a porozumět jeho aktuálnímu stavu a potřebám, narozdíl od našich potřeb a stavu, ve kterém se nacházíme.

Podstatou a cílem empatické perspektivy je pomoci druhému. Empatické chování je možné vidět i u delfínů, slonů nebo velryb.

6 Žáci se zrakovým postižením

Zrakové postižení může být získané nebo vrozené. Oba faktory řeší stejnou problematiku.

6.1 Hudební praxe zrakově postižených ve hře na klavír

Je na místě si uvědomit, že nevidomé dítě se může od zdravého dítěte lišit po fyzické stránce, ovšem psychická stránka může být obdobná. Nevidomí jedinci se neprojevují nijak odlišně od ostatních, také prožívají smutek, radost, vztek a jiné emoce. Na začátečních vyučovacích hodinách, je pro děti důležité ukázat a naučit je, v jaké poloze se nachází vrchní, střední a spodní tóny kláves. Proto je zapotřebí dítě vždy usadit naproti středu klávesnice, aby měl žák už od počátku nastaveny přesné a správné návyky. Je potřeba si uvědomit, že mladší děti jsou většinou menšího vzrůstu a nemají tak velké paže, jako to mají dospělí jedinci. Je proto zřejmé, že oproti dospělým mají žáci v tomto značnou nevýhodu. K dispozici máme některé možnosti, které se dají uplatnit.

Správný posaz na střed a umístění lze kontrolovat podle nápisu daného piana, nebo spodních pedálů, kde jsou zapotřebí pouze spodní končetiny. Tyto děti jsou závislé na svých hmatových a sluchových schopnostech. Kvůli tomu se jim musí podřídit i pohybové funkce a technika hry. Černé klávesy jsou pro nevidomé orientačními body v klaviatuře. Děti jsou s nimi v nepřetržitém kontaktu potřebují dostatek času pro bezpečnou orientaci. Prostřednictvím skupin dvou a tří černých kláves jsou schopny správně rozpoznat vedlejší tóny. Mezi důležité půltóny se řadí e–f, h–c, které pomáhají k lepší orientaci ruky na klaviatuře. Pokud už žáci mají vštípenou představu klaviatury, je to klíč k dalšímu hudebnímu úspěchu. Děti se nejlépe učí hrou, proto je dobré využívat určité metodické pomůcky, které si mohou více a lépe představit.

Vymyslíme si různé příklady pro tři a dvě černé klávesy, které se pojí s bílými klávesy. Žáci, kteří mají malou ruku se mohou potýkat s horší orientací kvůli nepoměru rukou a šířkou bílých kláves. Ti, co mají malé ruce, hrají jednotlivé tóny za sebou za pomoci sluchu, neboť se nemohou hmatově spolehnout. U některých žáků se může stát, že nemohou najít ve skladbě počáteční tón, a proto vystřídají všechny ostatní klávesy, dokud nenajdou tu správnou. Tyto potíže se stávají především těm žákům, kteří mají

absolutní sluch a zároveň pocit, že jejich prostorová představivost je dostatečně vyvinutá, si nepotřebují umístění kláves kontrolovat podle hmatu, protože si dokáží odvodit další jednotlivé tóny z původně znějícího. Dalším důvodem takového uvažování může být při nedostatečném nácviku uspořádání jednotlivých tónů. Pro tyto zmíněné problémy je nutné se více zaměřit na hmatové hledání. Je nezbytné si ještě více osvojit tuto problematiku. Do cvičení je možné zařadit hraní chromatických postupů, kdy si prsty cvičí určitou vzdálenost bílých a černých kláves. Může se také ještě zařadit celotónový postup.

Velké uvolňování rukou je pro hru nevhodné, a to z toho důvodu, že se žák může přestat orientovat po celé klaviatuře, což může mít špatný vliv pro celkovou hru. Skoky, které jsou velkého rozpětí se učí bez zbytečných obloukových pohybů vzhledem ke špatné orientaci na klaviatuře a ztíženým podmínkám úhozu a doskoku na určité klávesy. Žáci jsou proto nuceni dělat menší pohyby podél černých kláves. Legato poslouží ke spolehlivější orientaci a je možné ho provádět místo zaznamenaného pedálu. Nevidomým klavíristům pomáhají speciální prstoklady, díky nimž jsou schopni najít konkrétní klávesu. Tyto prstoklady jsou vymyšleny tak, aby byly vhodné pro tyto jedince, podstatné je, aby také mířily k dalšímu pohybu ruky. Např. na začátečních vyučovacích hodinách, je pro tyto děti je podstatné ukázat, naučit v jaké poloze se nachází vrchní, střední a spodní tóny kláves. Proto je zapotřebí dítě vždy usadit naproti středu klávesnice, aby měl žák už od počátku nastaveny přesné a správné návyky. Je potřeba si uvědomit, že mladší děti jsou většinou menšího vzrůstu a nemají tak velké paže, jako to mají dospělí jedinci. Je proto samozřejmé, že oproti dospělým mají v tomto žáci značnou nevýhodu. Jsou ale některé možnosti, které se dají uplatnit.

Střed, správný posaz a umístění lze kontrolovat podle nápisu daného piana, nebo spodních pedálů, kde jsou zapotřebí pouze spodní končetiny.

Ve hře na klavír se často vyskytují skoky přes oktávu, a proto je zapotřebí vycvičovat tyto hmatové pasáže, černé klávesy vždy naznačují polohu vedlejších bílých kláves. Je dobré nezapomínat na to, že dětská ruka je menší velikosti a není ještě schopná uchopit vzdálenost kvinty třetím a prvním prstem. Samozřejmě je ovšem podotknout, že takto malé děti ještě nehrají tak těžké skladby. Pro mladší děti je podstatné, aby si osvojily celkovou vzdálenost všech tónů po celé klávesnici.

Prstoklady těchto nevidomých dětí mohou působit nesrozumitelně. V chromatice se dá použít prstoklad pátým a čtvrtým prstem vzestupně a sestupně naopak. Tento typ prstokladu je vhodný a užitečný jak z orientačního, tak pohybového hlediska. Všichni klavíristé nehledě na nevidomost řeší problematiku prstokladů. Správně řešené prstoklady usnadňují interpretaci. Při nevhodném prstokladu je pravděpodobné, že v určité pasáži může dojít k selhání prstů či pamětnímu výpadku.

Nevidomí jsou skvělými improvizátory. Často se potýkají s prstokladovými problémy, které znesnadňují hudební myšlení. Proto je nezbytné tyto děti vést už od útlého věku ke správným prstokladovým návykům, aby si nevymýšlely a nehrály jen některými prsty. Tito jedinci většinou nemají svůj hudební názor, protože už od malička jsou vedeni k poslouchání různých hudebních nahrávek a kvůli tomu mají všechno jen naposlouchané. Je pro ně obtížné vytvořit si svůj vlastní hudební názor. Klavírní pedagog by měl vést své nevidomé žáky při začátcích studia nového repertoáru, a to především podle sluchu nebo bodové notace, a to z toho důvodu, aby byl nevidomý žák oprostěn od zbytečných chyb. Tito jedinci mají opravdu dobrou paměť. Pamatují si poznámky k prstokladu i k samotným skladbám. S dětmi, u kterých se projevuje slabozrakost, ale které alespoň trochu vidí, je možné procvičovat rozeznávání bílých a černých kláves pro lepší orientaci. Pro tyto slabozraké děti je důležité osvětlení, které má dobrý vliv na zrak. Jako dobrý pomocník může posloužit lampička, která umožní lepší viditelnost, a tedy sníží pravděpodobnost, že žák bude chybovat. Ve hře na klavír se pro nevidomé žáky vyučuje Braillovo písmo.³⁵

6.2 Zrakové vady

Příčiny zrakového postižení mohly zapříčinit další nemoci jako například diabetes, roztroušenou sklerózu atd. Toto postižení mohlo být také ovlivněno nějakým úrazem nebo vyšším věkem rodičů.

---

³⁵ psáno také Braillovo; výslovnost [brajlovo]; je speciální druh písma, resp. systému psaní, určeného pro nevidomé, slabozraké a se zbytky zraku. Funguje na principu plastických bodů vyražených do materiálu, které čtenář vnímá hmatem. Písmo je pojmenováno podle francouzského učitele Louise Brailla, který poté, co v dětství ztratil zrak, v patnácti letech vytvořil toto písmo úpravou francouzského vojenského systému umožňujícího čtení za tmy. Braillovo písmo je netradičním příkladem binárního kódu používaného mimo svět počítačů.

6.3 Vrozené zrakové vady

Postižení vzniká dědičným způsobem. Vrozené zrakové vady se mohou vyvinout kvůli škodlivým vlivům, které ovlivňují zárodek ať už ve větší nebo menší míře.³⁶ Společnost je ovlivněna jedním z široce rozšířených mýtů, a to tím, že zrakově postižený člověk nic nevidí nebo „vidí tmu“. Obvyklým důsledkem tohoto postoje jsou různá nedorozumění. Např. to, že člověk se zrakovým postižením nemající černé brýle či bílou hůl, je podezříván, zda je opravdu postižený. Další mylná představa je ta, že poškození zraku musí přímo znamenat poškození oka apod. V následujících řádcích se věnujeme nejčastějším zrakovým poruchám“.

6.4 Poruchy barvocitu

Jednotlivec není schopen vidět žádné barvy. Daltonizmus neboli barvoslepost je v této oblasti hodně vzácná. Zpravidla jde o nerozeznání konkrétních barev. Tato porucha se řadí mezi dědičnou poruchu. Pro jedince je důležitým faktem to, že se jedná o nevzestupnou – nepokrokovou poruchu. Tato zraková porucha se může objevit i ve stáří. Anomální trichromazie spočívá v poklesu vidění a vnímání základních barev. Tato vada má uvnitř oka tři druhy čípků a jeden druh funguje nesprávně, protože má jiný vjemový poměr. Při této poruše se používá předpona anomálie nebo také anomálních trichromatů, rozdělují se takto podle barvy, která je nedobře vnímána.

Špatné vnímání červené barvy je poruchou protanomálie. Deuteranomálie je špatné vnímání zelené barvy a tritanomálie je porucha vnímání modré barvy. Mezi nejvíce diagnostikovanou poruchu barvocitu patří dichromazie. Ti, co mají tuto poruchu, vlastní pouze dva druhy čípků. Z těchto čípků se tito jedinci snaží utvářet ostatní barvy, nějaké barvy vnímají jako hnědé a ostatní vidí přesně a reálně. Jedinec, jenž nevidí červenou barvu se nazývá protanop. Další zrakově postižený, který nevidí zelenou je deuteranopa a nakonec tritanop nevnímá modrou. Tritanopie způsobuje, že jedinec není schopen vidět modrou barvu, tato vada se vyskytuje málo. Monochromazie je

---

³⁶ „Příčiny vzniku vrozeného zrakového postižení lze dělit na: dědičné, genetické podmíněné postižení vzniklé působením vnějších prenatálních vlivů,
- fyzikálních (následky úrazů RTG záření atd.)
- chemické (léky, alkohol, drogy),
- biologické, kam lze zařadit virové a mikrobiologické vlivy (rubeola, AIDS, syfilis, Tuberkulóza, toxoplazmóza apod“.

vzácná vada. Dotyčný, který je postižen touto vadou, vlastní pouze jeden čipový pigment. Člověk, který trpí touto poruchou nevidí žádné jiné barvy, a tedy je nedokáže ani rozpoznat.

6.5 Refrakční vady

Myopie neboli krátkozrakost patří k nejvíce rozšířeným zrakovým vadám.

Velikost dioptrie do (-)5 se uvádí jako lehká, nebo školní myopie. Tuto vadu nelze rozpoznat pomocí zrakové námahy, např. při očním testu pomocí nakreslených obrázců na tabuli.

Lomivá myopie je oční vada, která řeší problém ve chvíli, kdy se oční čočka střetne se světlem ještě před sítnicí a poté vznikne rozmazaný obraz.

V osová myopii symptomy vedou ke špatnému vidění ve velké vzdálenosti nebo hloubce. Jedinci s tímto zrakovým postižením obvykle nevidí do dálky. Případy, které jsou těžce zrakově postižené, řeší ztrátu zorného pole či slepotu. Tento typ zrakové vady je neléčitelný. Klienti mají možnost používat brýle nebo kontaktní čočky.

Hypermetropie neboli dalekozrakost je protikladem myopie. Oči člověka jsou schopny zesílit optickou akomodací, kdy dokáží určitou neschopnost kompenzovat. Hypermetropie neuvádí žádnou pokrokovost myopie.

Jedinci potýkající se s touto oční vadou vidí špatně do dálky. Pokud má jedinec tendence mžourat očima při větší vzdálenosti např. na tabuli ve škole, je zřejmé, že se jedná o zrakovou vadu. Zajímavostí je, že u lehké myopie se stav oční vady nijak nezhoršuje, kdežto u střední myopie se během času může zvětšit oko, ale kolem dvacátého roku života se zvětšení zastaví. Těžká myopie narozdíl od těch předešlých dvou má tendenci se zhoršovat, a to o jednu až čtyři dioptrie za rok.

6.5.1 Akomodace

Zrak je jeden z nejdůležitějších smyslových orgánů. Díky zraku se člověk lépe orientuje a vnímá sebe i okolí. Akomodace je schopnost oka vidět ostře různě vzdálené předměty. Oční sval při tomto procesu mění optickou mohutnost oka vyklenutím nebo zploštěním čočky. Tato schopnost oka se nazývá akomodace³⁷.

6.5.2 Astigmatismus

Je refrakční porucha, která omezuje zrakovou ostrost a zabraňuje rozeznávání různorodých detailů. Astigmatismus snižuje vidění jak na blízko, tak do dálky. Kvalita vidění je odvozena od závažnosti vady. Při nižším postižení se vada tolik neprojevuje, ačkoliv u vyšší vady se vidění prokazatelně snižuje. Tato vada zapříčiňuje nerozeznání detailů, kontrastů, a to přispívá k nerozeznání určitých písmen, slov a znaků³⁸. Vedlejšími účinky této vady je bolest hlavy, únava nebo štípání a bodání očí. Jedinci s tímto zrakovým postižením bojují s prostorovou orientací. Pro tyto zrakově postižené je běžné mhouřit očima a ohýbat hlavou určitým směrem, avšak činnosti provádí většinou nevědomky.

Všechny zrakové vady, pokud se neléčí, mohou způsobovat problémy nejen ve škole, ale i ve hraní na hudební nástroj. Žáci mají potřeby nosit buď dioptrické brýle, nebo kontaktní čočky z toho důvodu, aby dokázali lépe číst z notového textu. Ve hře na klavír jsou často skoky přes oktávy, které jsou díky zraku a hmatu lépe proveditelné. Při studování nového repertoáru je nutné sedět déle u klavíru. Neustálé sledování not může přivodit bolest hlavy kvůli slabšímu zraku studenta, který buď nemá dioptrické brýle nebo má v nich jiné než slabé dioptrie. Důsledky nenošení brýlí, nebo kontaktních čoček může mít nepříznivé následky jako např. pálení nebo bodání očí.

---

³⁷ Pro ostré vidění předmětů je nutné, aby byl jejich obraz na sítnici oka. Oko je schopno vidět ostře různě vzdálené předměty. Přizpůsobení se oka různým vzdálenostem se nazývá akomodace. Změnu tvaru a tím taky i parametrů oční čočky zabezpečují ciliární svaly. Při pozorování blízkých předmětů se poloměr křivosti přední plochy čočky zmenší při současném zvětšení její tloušťky, čím se zkrátí ohnisková vzdálenost optické soustavy oka. V případě sledování vzdálených předmětů čočka ostává relativně v klidu a ciliární svaly vykonávají minimální práci. Zakřivení čočky se mění minimálně v závislosti na dioptrické vadě (hypermetropové využívají akomodaci i do dálky, myopové nikoliv). Při pozorování vzdálených předmětů jsou ciliární svaly minimálně namáhány zatím co při vidění na blízko jsou svaly napnuté a oko se značně unavuje.

³⁸ např. "3 za 8, M za H či N, P za F, K za X".

Při hraní na nástroj je podstatné cvičit s dioptrickými brýlemi nebo kontaktními čočkami. Dioptrie by měly být jednotně nastaveny. Pokud se student připravuje na koncert, je podstatné cvičit s brýlemi nebo kontaktními čočkami s větším časovým předstihem, aby si zvykl na konkrétní zrakové nastavení. Pokud se neřeší zrakové problémy, může to mít vliv na kvalitu samotného hraní. Žák má tendence více chybovat v notovém textu a může být nepřesný v technických pasáží kvůli slabšímu zraku.

6.6 Motorické nedostatky

Hrubá motorika se zabývá pohybem celého těla a velkých svalových částí. Celkově se jedná o držení těla a správného fungování končetin, rytmických pohybů, chůzi a běhání.³⁹ Když má student porušenou hrubou motoriku spočívá to především v nešikovnosti, neohrabanosti, těžkopádnosti. Rozvíjení hrubé motoriky lze při cvičích jako např. přeskokování na jedné noze s občasným střídáním druhé nohy, se zavřenými očima stát pouze na jedné noze, dále se také doporučuje "bobová" dráha, kde se využívá běh nebo chůze, a to v nepříznivém terénu, házení či chytání míče, cvičení klasické rovnováhy, hrubou motoriku je také možné rozvíjet jízdou na kole nebo na lyžích.

Jemná motorika je schopnost přesné manipulace s předměty pomocí jemných pohybů. Motorika a řeč se společně navzájem doplňují děti, které jsou tělesně postižené mají většinou také zpomalený vývoj řeči. Aby se u dětí rozvíjelo psaní je nutné dbát na celkovou úpravu textu. Děti se potřebují vyvíjet jak v hrubé a jemné motorice tak v grafomotorice.⁴⁰ Vývoj jemné motoriky spočívá ve zvládnutí hrubé motoriky. Určitá nemotornost může dělat potíže nejen v samotném psaní, ale také ve výtvarné, pracovní nebo tělesné výchově. Tato problematika může vycházet také ze špatného

---

³⁹ Představuje souhrn lidských pohybových předpokladů a projevů zahrnující průběh a výsledek pohybové činnosti. Motorická činnost je pak cílevědomý a systematický proces řízený centrální nervovou soustavou, uskutečňovaný v interakci mezi člověkem a okolím za pomoci pohybové soustavy. S motorikou souvisí i termíny mobilita a motilita. Mobilita (také hybnost) znamená všechny pohybové funkce vykonávané kosterním a hladkým svalstvem, motilita je souhrn pohybů vegetativních systémů prováděných pouze hladkým svalstvem.

⁴⁰ Grafomotorika zahrnuje úroveň motorické (pohybové) způsobilosti pro grafický výraz, psaní, obkreslování, kreslení, rýsování. Zvládnutí grafomotorických dovedností je žádoucí pro děti před nástupem do první třídy. Grafomotorické dovednosti jsou jedním z kritérií při posuzování školní zralosti dítěte. Jemná motorika – koordinace očí a rukou, správně zvládnutý úchop psacích potřeb, příboru, navlékání korálek, tvorba mozaik apod. Jemná motorika a grafomotorika jsou úzce spjaté, nelze je od sebe oddělit.

životního stylu, děti často sedávají doma u počítače, telefonu, častokrát vyhledávají neaktivní činnosti. Proto je velice důležité děti zapojovat do různých aktivit.

Všechny tyto děti, mohou mít potom dlouhodobé problémy se slabou motorikou v tělesném pohybu a ve hře na hudební nástroj. Ve hře na klavír je důležité každého studenta na každé hodině pečlivě hlídat při nevhodných pohybech, které mohou žákům působit stažené svalstvo, křeče nebo neschopnost se jakkoliv uvolnit. Měli bychom se studentů občas ptát, zda je nebolí ruce při konkrétních technických cvičeních nebo pasážích. Žáci častokrát ani nevědí, že mohou být v nějakém napětí. Naším úkolem je se na hodinách pravidelně ptát, zda je nikde nic nebolí, netahá apod. My pedagogové, bychom měli dokázat poznat, v jaké chvíli a v jaké pasáži se děti často hrbí, jsou v křeči nebo zvedají ramena směrem nahoru. Je nutné, je na tyto chyby neustále upozorňovat. Všechny tyto špatné pohyby mohou mít v případě dlouhodobého přehlížení v budoucnu špatné následky. S jemnou motorikou také souvisí portamento, které se hraje jednotlivými prsty, tento pohyb se skládá z menších pohybů, kvůli kterým může vzniknout napětí, pokud se budou dělat odděleným způsobem. Pro správné fungování prstové motoriky je klíčový správný posaz a stabilita těla, aby hra mohla působit uvolněným dojmem. Děti, studenti sedí obvykle špatně, je potřeba jim neustále připomínat správný posed.

6.7 Spolupráce rodičů

Někdy se stává, že rodiče nemají zájem spolupracovat s pedagogem i přesto, že je to pro jejich děti velice důležitá a nezbytná věc. V případě spolupráce totiž studenti mají větší potenciál, motivaci a tím lepší výsledky. Problém spočívá především v domácím prostředí, kde je zapotřebí aktivně dohlížet na dítě při cvičení na daný nástroj. Ne každý rodič disponuje hudebním vzděláním. To ale neznamená, že nebude schopen poskytnout dítěti adekvátní pomoc. Někdy postačí jen společnost dospělého jedince a vzájemný respekt. To všechno vede k prospěchu dítěte. Je nutno zmínit, že se nejedná pouze o rodiče s poruchovými dětmi, ale i o rodiče, kteří mají děti bez jakékoli specifické poruchy. Pokud rodiče nejsou schopni se podílet na domácí přípravě svých dětí ať už z pracovního, nebo jakéhokoliv jiného hlediska, může dojít k situaci, že se děti nebudou chtít nadále hudebně rozvíjet. Vše je ale velice individuální. Zodpovědnost je na každém rodiči a je na nich, jakým směrem se bude ubírat.

Z velké části záleží i na vyváženém domácím prostředí, ve kterém žák vyrůstá. Hudební přirozený vývoj hry na klavír, hudby může fungovat jen za předpokladu, že žák, který dochází na hodiny klavíru, bude žít v klidném, vyváženém domácím prostředí, kde jsou pozitivně naladěné rodinné vztahy. Pro děti je fungující domácí prostředí velice zásadní, díky příznivému domácímu prostředí je dítě schopno ve škole lépe prosperovat. Pokud je tomu naopak, ať už z jakýchkoliv důvodů jako např. rozvod rodičů, finanční krize, rodinné úmrtí atd., je na dítě kladen obrovský tlak, a může to ohrozit nejen jeho školní výsledky, ale i psychické vnímání a chování. Předně u malých dětí, je nezbytné, aby měli při cvičení nad sebou nějaký dohled, ať už to jsou rodiče nebo starší sourozenci. Obecně všechny děti jak bez SPU, tak se specifickými poruchami potřebují pevné hranice a řád. Někteří žáci potřebují více připomínat a kontrolovat probíranou předchozí látku, každé dítě je jiné, je potřeba si uvědomit, že většina dětí není schopno si samo vzpomenout na to, že mají v daný den a čas cvičit na klavír. Rodiče jsou zodpovědní za harmonický vývoj svých dětí.⁴¹

---

⁴¹ Ze zkušeností vyplývá téměř jednoznačně rozdíl (zvláště u školních dětí) v reakcích na rozvod mezi chlapci a děvčaty. Tento rozdíl spočívá především v tom, že chlapci vykazují nápadnější změny v chování, rebelují ve škole, přitahují na sebe pozornost a mají, možná i v důsledku svého chování, zhoršený prospěch. Děvčata, která prožila rozvod rodičů ve školním věku, jsou spíše více do sebe stažena než jejich spolužačky, jsou více úzkostná a mají mírně depresivní nálady; i jejich školní výkonnost bývá zhoršena, i když ne tak výrazně, jakou chlapců. Jde přirozeně o zhoršení výkonnosti u obou pohlaví v důsledku zmenšené schopnosti soustředit se a prožívání stresu, který doprovází konflikty rodičů doma.

7. Psychické bloky

Obecně lze říci, že většina psychických poruch je spojena s psychickou deprivací.

7.1 Psychické deprivace

Věda se vyvíjela pomalu a nebyla vždy schopná přijít s adekvátním řešením vzhledem k vážným problémům, na které se dříve nebral ohled. Zájem se jimi blíže nezaobírat byl prakticky nulový. Odhalení problémů vždy vzbuzuje kritický přístup a pravidelné zkoumání.

Zdařilý budoucí vývoj dítěte se odvíjí od plně fungující rodiny. Dítě je závislé na rodině, která je základem pro uskutečnění a poskytnutí biologických, sociálních, ekonomických a psychologických funkcí. Aby probíhal vývoj dítěte zcela správně, je zapotřebí, aby všechny zmíněné funkce správně pracovaly. Rodina, kde se dítě tyto funkce učí, se nazývá primární a rodina, kterou v dospělosti zakládá se nazývá rodinou sekundární. Pokud některá funkce v primární rodině zaostává, je velká pravděpodobnost, že tato funkce bude zaostávat i v rodině sekundární.⁴²

Vznik deprivace je podmíněn přítomností restriktivního prostředí neboli nedostatkem podnětů pro psychické funkce.

7.2 Základní psychické potřeby

Psychické potřeby dítěte se odvíjí od stavu organismu a prostředí, kde se dítě nachází, které by v ideálním případě měly být v rovnováze. Psychickou potřebou jsou myšleny emoční prožitky, které vznikají na základě nerovnováhy v podmínkách prostředí.

Základní psychickou potřebou člověka je potřeba podnětů neboli vnější stimulace. Prostředí by mělo být „*bohaté, či přiměřené vývojové úrovni čili na jisté úrovni složitosti*

---

⁴² „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem psychických situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní psychické potřeby v dostatečné míře a po dostatečně dlouhou dobu.“ - PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9. str 197 dostupné na <https://www.bookport.cz/e-kniha/prehled-poruch-psychickeho-vyvoje-870333/#>

a proměnlivosti“⁴³. Množství podnětů je třeba správně dávkovat tak, aby při jejich nedostatku nedocházelo k psychickému strádání neboli deprivaci, a při jejich přebytku k přesycení.

Důležitou psychickou potřebou je také potřeba specifického sociálního objektu tzv. láska. Po narození dítěte je tímto sociálním objektem jeho matka. V tu chvíli pro něj představuje celý svět a prakticky výhradní sociální interakci. Postupně v pokročilejším věku do této interakce zasahuje otec, zbytek rodiny, kamarádi, kulturní prostředí atd. Dále se u dítěte vyvíjí potřeba sociálního významu. Dítě postupně začíná objevovat sebe sama a začíná k sobě vztahovat a přirovnávat okolní hodnoty. „*Toto poznávání dává vniknout potřeby automatického jednání.*“⁴⁴ Na takové úkony je dítě při správném vývoji patřičně hrdé. Další potřeby dítěte spočívají v naději dobré budoucnosti a v dobrém životním uspokojení. Jejich ztráty ve smyslu k neznámé budoucnosti mohou vést k zoufalství.

7.3 Hudební praxe

Pro zajištění správného vývoje a vyvážení všech psychických potřeb dětí je důležité citové navázání k v tu chvíli vedoucí osobě, tedy matce a později také v hudbě k pedagogovi klavíru. Již zmíněná nerovnováha psychických potřeb se může projevit nedostatkem sebevědomí, strachem, nervozitou, trémou, nebo špatným soustředěním a slabšími kognitivními funkcemi. Děti s psychickými potížemi jsou mnohem více uzavřené oproti zdravým dětem, a proto je složitější s nimi navázat vztah. Psychické poruchy mohou mít také velký vliv na domácí přípravu, a to ve chvíli, kdy dítě prožívá náročné období s nevyváženými psychickými potřebami. Při těchto těžkých obdobích je pro pedagoga žádoucí, aby byl co nejvíce v kontaktu s rodiči, aby se dostatečně informoval o situaci a podle toho přizpůsobil způsob výuky. Pokud má žák s rodiči navzájem dobrý vztah, projeví se to pozitivně i v samotné hře na klavír, a hlavně v efektivitě práce.

---

⁴³ PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9. str 202 dostupné na <https://www.bookport.cz/e-kniha/prehled-poruch-psychiekeho-vyvoje-870333/#>

⁴⁴ PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9. str 205 dostupné na <https://www.bookport.cz/e-kniha/prehled-poruch-psychiekeho-vyvoje-870333/#>

První náznaky, díky kterým může pedagog zaregistrovat náznaky problémů, mohou být pozdní příchody nebo výrazné zhoršení domácí přípravy a nálady ve vztahu ke klavíru. Žák zpravidla vykazuje neschopnost posunu a zdokonalování hry. Ve skladbách, které již uměl, dělá opět chyby.

Řešení v rovině hry na klavír nacházím v lepší podpoře a motivaci žáka a trpělivému opakování již zvládnutých skladeb a technik. To by mělo vést i k lepšímu soustředění a postupnému zrychlení kognitivních funkcí. Pro zocelení psychiky a zlepšení práce s trémou je vhodné žáky pravidelně vystavovat zátěži formou třídních přehrávek před nepočetným publikem a krátkých výstupů.

8. Seznam příloh

Obrázek č. 1

Blues M. Seiber

158 Blues

(Melodie) *p* *p(Echol)*

sost.

Obrázek č. 2

1. Daj ňa, mamičko

Mírně Ze Slovácka

1. Daj ňa, mamičko, daj ňa do školy,
bych sa naučil drobné litery,

2. říkat litery a psát psaničko.
Daj ňa do školy, moja mamičko.

Závěr

Diplomová písemná práce mě měla možnost přiblížit blíže k podstatě problému specifických poruch a lépe porozumět chápání a vnímání dítěte, které si tímto prochází. Při podrobném studování specifických poruch jsem sama objevila spoustu nových informací, a to především v kapitole týkající se autismu. Zajímavým zjištěním pro mě bylo chování a přemýšlení autistických dětí, které jsou velice chytré, ale zároveň trpí touto poruchou. To znamená, že vůbec nezáleží na poruše jako takové, jelikož každý je individuální a leckdy mají tyto děti větší předpoklady než dítě bez specifické poruchy. Avšak práce s nimi je naprosto odlišná a specifická.

Hudba je mocný nástroj a dokáže v každém jedinci zanechat silný a nezapomenutelný zážitek. V zásadě platí, že děti se specifickými poruchami bývají citlivější na rozdíl od dětí bez specifických poruch.

Použitá literatura a prameny

Prameny

VYSKOTOVÁ, Jana a Kateřina MACHÁČKOVÁ. *Jemná motorika: vývoj, motorická kontrola, hodnocení a testování*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4698-2.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Motorika_%C4%8Dlov%C4%9Bka

https://is.muni.cz/el/ped/podzim2015/SP_LGPR/um/Motoricke_schopnosti.pdf

<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/7130/1/DP-metody-rozvijeni-jemne-motoriky-u-zaku-na-1.pdf>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Braillovo_p%C3%ADsmo 25.4.2022

https://is.jamu.cz/th/te070/Specificke_poruchy_uceni_ve_vyuce_hry_na_klavir131230.pdf

https://is.jamu.cz/th/te070/Specificke_poruchy_uceni_ve_vyuce_hry_na_klavir131230.pdf 26.4.2022

<https://theses.cz/id/28k3zy/402537> dne 26.4.2022

<https://www.neovize.cz/jake-jsou-ocni-vady-a-onemocneni/astigmatismus/>

https://is.muni.cz/th/uuysf/BP_-_Refrakcni_zrakove_vady.pdf dne 26.4.2022 poruchy barvocitu

<http://www.videni.cz/nemoci-oci/25-barvoslepost>

<https://plus.rozhlas.cz/dedicne-koreny-dyslexie-6646560>

[.dyslexii.https://cs.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein.](https://cs.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Specifick%C3%A9_poruchy_u%C4%8Den%C3%AD#P%C5%AFvod dne 7.4. 2022

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dyslexie>

JJUDOVINA-GAL'PERINA, Tat'jana Borisovna. *U klavíru bez slz, aneb, Jsem pedagog dětí*. Brno: LYNX, 2000. ISBN 80-902932-0-4. str 32, 34

<https://specou.cz/wp-content/uploads/2013/04/SPU-prez.pdf> dne 7.4. 2022

https://is.muni.cz/th/g1o80/Diplomova_prace.pdf 1.3. 2022 18: 22

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/97906/130226188.pdf?sequence=1> str 4

http://home.pf.jcu.cz/~math4all/svp_3_dyskalkulie_r.php 1.3.2022, 16:46

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dyskalkulie> 1.3.2022 16:44

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Rytmus>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Indivhttps://is.jamu.cz/th/te070/Specificke_poruchy_uceni_ve_vyuce_hry_na_klavir131230.pdf idu%C3%A1ln%C3%AD_psychologie

https://is.jamu.cz/th/te070/Specificke_poruchy_uceni_ve_vyuce_hry_na_klavir131230.pdf 5.4. 2022

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dysgrafie> 4.3. 2022 0:29

https://is.jamu.cz/th/te070/Specificke_poruchy_uceni_ve_vyuce_hry_na_klavir131230.pdf

https://is.muni.cz/th/g1o80/Diplomova_prace.pdf

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dysm%C3%BAzie> dne 11.4.2022

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Vyd. 12. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0875-4.

ZELINKOVÁ, Olga a Miloslav ČEDÍK. *Mám dyslexii: průvodce pro dospívající a dospělé se specifickými poruchami učení*. Praha: Portál, 2013. Rádci pro zdraví. ISBN 978-80-262-0349-0.

<https://cs.medlicker.com/1636-dyspraxie> dne 11.4.2022

<https://klett.cz/blog/2019/02/21/jak-pristupovat-k-diteti-s-adhd/> dne 12.4. 2022

<https://cs.wikipedia.org/wiki/ADHD>

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Am%C3%BAzie> dne 12.4.2022

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Autismus>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Hans_Aasperger

HRDLIČKA, Michal. *Mýty a fakta o autismu*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1648-3., dostupné na www <https://bookport.cz/e-kniha/myty-a-fakta-o-autismu-769620/#>

<https://nautis.cz/cz/autismus>

<http://www.detskyklic.cz/o-nas/autismus>

<https://www.vitalia.cz/katalog/nemoci/autismus/>

https://is.jamu.cz/th/j31ws/Bakalarka_19.1..pdf

https://cs2.wiki/wiki/High-functioning_autism

https://cs.wikipedia.org/wiki/Rett%C5%AFv_syndrom

https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/A/Autismus%3A__Poruchy_autistick%C3%A9ho_spektra

BENÍČKOVÁ, Marie. *Muzikoterapie a specifické poruchy učení*. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3520-7.

https://theses.cz/id/flghbb/DP_Pipravenost_dt_pro_vstup_do_zkladn_koly_Smolkov_AnetaU.pdf

https://theses.cz/id/1vuaot/downloadPraceContent_adipldno_13766

[www.hanad.estranky.cz dne 1.4. 2010](http://www.hanad.estranky.cz/dne/1.4.2010)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Reuven_Feuerstein

REINHAUS, David. *Techniky učení: jak se snadněji učit a více si pamatovat*. 2. vyd. Přeložil Marie VOŠLÁŘOVÁ. Praha: Grada, 2013. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4781-1.

POKORNÁ, Věra. *Vývojové poruchy učení v dětství a v dospělosti*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-773-2.

https://theses.cz/id/ye9zob/Bakalsk_prce_Te.pdf str 24

https://www.wikiskripta.eu/w/Poruchy_barvocitu

<https://www.cockyshop.cz/slovník-pojmu/akomodace-oka>

<https://theses.cz/id/ygr28y/601427>

ŠKVOROVÁ, Jaroslava a David ŠKVOR. *Proč zlobím?: lehká mozková dysfunkce LMD/ADHD*. V Praze: Triton, 2003. ISBN 80-7254-407-1. str. 20

KRÁLÍČEK, P. *Úvod do speciální neurofyzologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 230 s. ISBN 80-246-0350-0. S. 217-.

https://www.wikiwand.com/cs/Pam%C4%9B%C5%A5#/google_vignette

[https://www.wikiwand.com/cs/Pam%C4%9B%C5%A5_\(psychologie\)](https://www.wikiwand.com/cs/Pam%C4%9B%C5%A5_(psychologie))

KOGAN, Grigorij Michajlovič. *Před branou mistrovství: psychologické předpoklady úspěšnosti hudebníkovy práce*. V Praze: Akademie múzických umění, 2012. Hudební pedagogika. ISBN isbn978-80-7331-227-5. str. 75

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Dyslexie*. 2., upr. vyd. Praha: D + H, 2008. Metody reedukace specifických poruch učení. ISBN 978-80-903869-7-6.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení: Dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. 11. Vyd. Praha: Portál, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7367-514-1

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN isbn978-80-246-2060-2.

[https://rozvojuceni.cz/cs/profesor-reuven-](https://rozvojuceni.cz/cs/profesor-reuven-feuerstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0)

[feuerstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0](https://rozvojuceni.cz/cs/profesor-reuven-feuerstein?fbclid=IwAR2yCMiS4ELtd6xiCGo2XuhPrIvK0mmZVP7HBySpGkYConJiptG5NR9Eeb0)

PUGNEROVÁ, Michaela a Jana KVINTOVÁ. *Přehled poruch psychického vývoje*.

Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5452-9. str 197 dostupné na <https://www.bookport.cz/e-kniha/prehled-poruch-psychickeho-vyvoje-870333/#>

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-

80-247-2206-1. dostupné na <https://www.bookport.cz/e-kniha/vychova-k-psychicke-odolnosti-ditete-870329/#>

JANŽUROVÁ, Zdena a Milada BOROVÁ. *Nová klavírní škola 2. díl* Praha: Panton International, 2011.

Křížková, Drahomíra a Věra Vlková. 1. knížka polyfonie. Praha. Bärenreiter, 2016, ISBN 979-0-2601-0138

<https://www.paspoint.cz/rozdeleni/>